

HİLAL-İ AHMER VE TRABLUSGARP SAVAŞI

Prof. Dr. Seçil AKGÜN*- Murat ULUGTEKİN**

İtalya'nın 28 Eylül 1911'de Osmanlı İmparatorluğu'na 24 saat süreli notasının ertesi günü İmparatorluğa savaş ilan etmesiyle başlayan Trablusgarp Savaşı, 18 Ekim 1912'de Quchy Antlaşması ile sonuçlandı. Osmanlı, bu savaştaki yenilgisi ile bir büyük darbe daha yemiş, Kuzey Afrika'daki son toprağı Trablusgarp'ı ve geçici olarak da Onikiada'yı İtalya'ya bırakmak zorunda kalmıştı. Oysa İmparatorlukta çözümlerin başladığı andan beri Osmanlı yöneticileri ülkenin bütünlüğünü koruyabilmek için türlü olasılıklar, yenilik hareketleri, akımlar peşinde koşmaktaydılar. Nitekim Trablusgarp Savaşı'ndan birkaç yıl önce, yönetim biçiminde değişikliğin, amaçlanan çözümü getirebileceği inancı ile bir kez daha meşruti yönetim dönülmüştü. II. Meşrutiyet'le birlikte Kırım Savaşı bitiminde (1857) Avrupa ülkeleri arasında yer alması kabul edilen İmparatorluk'ta bu kimliğe uygun düzenlemeler hızlandırılmıştı. 1908'den itibaren Osmanlı İmparatorluğu'nda düzenli bir faaliyete geçirilen Hilal-i Ahmer Cemiyeti de kuşkusuz değinilen yeni yapılanma istenci ile hareket kazanmıştı. Trablusgarp Savaşı bu kurumun amacına uygun ilk uygulamaları içermektedir. Kuruluşunda, *Mecruhin ve Zuefa-yı Askeriye İmdad Cemiyet-i Osmaniyesi*¹ olarak anılan; II. Meşrutiyetin duyurulmasından sonra da yeniden işlerlik kazandırılan; Hilal-i Ahmer Cemiyeti adı verilen günümüz Kızılay'ının Trablusgarp Savaşı sırasındaki faaliyetleri bize yalnız bu kurumun işlev ve yararlarını değil, savaş boyunca Osmanlı İmparatorluğu'nun Hilal-i Ahmer ve Salib-i Ahmer Cemiyetleri kanalıyla dost-düşman Avrupa ülkeleriyle kurduğu apolitik köprüleri açıklamak bakımından da ilginçtir.

* Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Başkanı.

** Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Tarih Bölümü Öğretim Görevlisi.

1. 1877 yılında cemiyetin kuruluşu için, Osmanlı Hilal-i Ahmer Mecmuası, No. 1, 15 Eylül 1337 (1921)'de bu isim kullanılmıştır.

1859'da İtalya ve Fransa'nın Avsturya'ya karşı kazandığı Solferino Savaşı'ndan sonra, 1863 yılında, Avrupa'da savaş ve barış zamanında insanlararası yardımlaşma kurumu olarak kurulan Kızılhaç Kurumu din-ırk-milliyet farkı gözetmeksizin gereksinmesi olanlara yardım amacını taşımaktaydı. Kızıl Haç'ın 1863'te Cenevre'de toplanan ilk uluslararası kongresine Osmanlı İmparatorluğu da çağırılmış, ancak İmparatorluk, değinilen toplantıda oluşturulan Cenevre kararlarını ancak 5 Temmuz 1865'te imzalamıştı². Osmanlı İmparatorluğu'nun en bunalımlı dönemi olan bu tarihi izleyen yıllarda kurumun pek de yoğun olamayan faaliyetleri konumuz dışı kalmaktadır. Bu bağlamda, araştırmamızda kurumun "ihyaen tesis" edildiği 1911 gelişmelerine kısaca değinip savaş yıllarındaki faaliyetlerini yansıtmaya çalışacağız.

Kurumun 1911 yılında yeniden yapılanması, bir bakıma İkinci Meşrutiyet'le birlikte Osmanlı İmparatorluğu'na getirilmek istenen batılılaşma ve yenileşme atılımlarını da yansıtmaktadır. Şöyle ki, İkinci Meşrutiyet döneminde Osmanlı İmparatorluğu'nda ilk kez kadını-erkeği ile bütüncül bir toplum olma yoluna gidildiği görülmektedir. Nitekim Hilal-i Ahmer Cemiyetinin yeniden faaliyete geçirilmesinde devlet üst kademelerini işgal edenlerin; aynı zamanda bu kimselerin eşlerinin de rol sahibi oldukları gözlenmektedir. Bu dönemde Hilal-i Ahmer Cemiyeti üyelerinden Dr. Besim Ömer'in atılımla kısa zamanda Hilal-i Ahmer Cemiyeti Kadınlar Merkezi kurulmuştur (21 Nisan 1911). Padişahın başkadın efendisinin fahri, Harbiye Nazırı Mahmut Muhtar Paşa'nın eşi Nimet Hanım'ın da fiili başkanlığını yaptığı kadınlar kolunun kurucu üyelerini de üst kademede devlet yetkililerinin eşleri oluşturmuştur. (Bu hanımların isimleri ekler bölümündedir Ek: 1)

Bu dönemde Türk kadınları, sosyal faaliyetlere alışkın yabancı kadınlarla elele faaliyet göstermeye başladılar. Hatta yer yer Hilal-i Ahmer Cemiyeti kadın şubeleri de açılmaya başlandı. Hastanelerde Türk kadınlarının da katıldığı kadın faaliyetlerine rastlanır olmuştur. Aşağıdaki belge bize ilginç bir örnek oluşturmaktadır³:

Belge 1:

Harbiye Nezareti
Sıhhiye Dairesi
Şube II

2. Osmanlı Hilal-i Ahmer Mecmuası (OHAM) No. 1, s. 17, Ahmet Midhat Efendi, Hilal-i Ahmer.

3. Kızılay Arşivi Klasör 211 (Belge 1).

Mecruhin-i guzata mahsus Saray-ı Humayun Hastahanesinin küşadından beri hüsn-i hizmet etmekte olan hanım ve madamların listesidir.

Hilal-i Ahmer Kadınlar Şubesi aza'yı müessisinden ser tabib-i hazret-i şehri-yari Hayri Bey'in haremi hanım.

Hilal-i Ahmer Kadınlar Şubesi azayı müessisinden Yusuf Razi Beyefendi'nin haremi hanım.

Mabeyn-i hümayun-ı cenab-ı mülükâne ettibbasından Taytas Efendi'nin haremi hanım.

Mabeyn-i humayun-ı cenab-ı mülükâne ettibasından Olabyos Efendi'nin haremi hanım.

Geceli gündüzlü gerek tımar ve gerekse hususat-ı saire-i sıhhiyede bulunanlar:

Madmazel -- Brendizi -- Devleti Aliyye tebasından

Madam Galye

Madmazel Azemar

Fransız Salib-i Ahmer İttihad-ı İnas

Madmazel Poeş

Cemiyetinden Fransız Sefiresi Madam Bompar

Madam Efune

cenapları tarafından tavsiye olunmuştur

Madmazel Leman

Gündüzleri hüsn-i hizmet etmekte bulunanlar

Madmazel Gozenberg-Devlet-i Aliyye tebasından

Madmazel Lily Donzafet Avusturya tebasından

Madmazel Margrit Rozantal

1328 (1912)

Kurumun yapılanması için gerekli atılımlar, ilk kurumdan sağ kalanlar ve yeni yeni bu kurumla ilgilenmeye başlayanlar tarafından yürütülürken, doğal olarak kurumun maddi gereksinimleri de ön plana çıkmıştı. Ekonomik çöküntüdeki İmparatorluk'ta kuruma gelir sağlamak en önde gelen zorunluluk ancak çok da büyük bir sorundu. Bu bağlamda, kurum adına türlü olanaklar değerlendirilmeye başlandı.

Bu noktada dönemin Dışişleri Bakanı Rıfat Paşa'nın eşi tarafından bir eşya sergisi açılarak 80.000 frank toplanmıştı. Bu miktar, eski Hilal-i Ahmer Cemiyeti'nden kalmış para ile birleştirilince yeni Hilal-i Ahmer Cemiyeti'ne sermaye oluşturmak üzere 400.000 frank gibi önemli bir miktar ortaya çıktı⁴.

Öteyandan, bakımsız ve ilgisiz kalmış sağlık malzemesi de kurumun işlerliğiyle yeniden önem kazanmış, Harbiye Nezareti, Hi-

4. OHAM a. 17-19.

lal-i Ahmer Cemiyeti'nin, bozulmakta olan malzemelerin bakım ve onarımı gerektiğine ilişkin başvurusu üzerine bu konuya el atmıştı⁵.

Belge 2:

Harbiye Nezaret
Tahrirat Dairesi
Tahrirat Kalemi
3471

Hilal-i Ahmer Cemiyeti Riyasetine

Hulasa:

Hilal-i Ahmer Cemiyeti
deposundan mevcut etüvün
muayenesi için bir makinist
gönderileceğine dair

Hal-i seferide mecruhin ve hastagân-ı askeriye'nin tedavisi maksadıyla müteşekkil Hilal-i Ahmer Cemiyeti'nin Tophane ittisalinde Kılıncı Ali Paşa türbesi karşısında vaki merkez-i umumisi deposunda mevcut üç adet etüvün harab olmaması için arasına muayenesine lüzum olduğu cemiyet-i mezkûre azasından Mir-liva Nazif Paşa tarafından ifade ve imalat-ı Harbiyye Müdüriyetinde müstahdem makinistlerden birinin ayda bir kerre mezkûr etüvlerin muayenesi için memur edilmesi rica edilmiş ve cemiyet-i mezkûre hakkında izhar edilecek teslihat Ordu-yu Humayuna aid bulunmuş olmasına mebni müracaat-ı vakıanın tervici muvaffık-ı hal ve maksat görülmüş olduğundan ol vechile ifa-yı icab İmalat-ı Harbiye Müdüriyetine bildirilmiştir.

27 Muharrem 330 ve 5 Kânun-ı sani 1327 (18 Ocak 1912)

Harbiye Nazırı Mahmut Şevket

Bu babda İmalat-ı Harbiye müdirine arz-ı malumatla hemen bir memurun gönderilmesinin taleb edilmesi hususu kitabete 8 Kânun-ı sani 327 (21 Ocak 1912).

Parasal olanak sağlamak kadar bir tüzük hazırlamak da Kurumun çok önemli bir adımıydı. Dolayısıyla yeni bir tüzük de oluşturulunca Kurum, 20 Nisan 1911'de ilk genel toplantısını açabildi. Dönemin sadrazamı Hakkı Paşa'nın söz konusu toplantıya başkanlık etmesi, dahası, Padişah Sultan Reşat'ın Kurumun koruyucu başkanlığını, Velihtın da fahri başkanlığını üstlenmeleri, hatta Velihtın kendi emlakından birini genel merkez olarak ayırması, Kuruma verilen önemin göstergeleridir.

İşte bu gelişmeler sırasında Trablusgarp Savaşı patlak verdiğinde Kurum, savaş madurlarına gerekli yardımı verebilecek konu-

5. Kız. Arş. Kl. 211 (Belge 2) Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti

ma henüz erişmemiş olmakla birlikte, en azından bunları kısa zamanda örgütleyebilmek durumuna gelmiş, kuruluşunu tamamlamıştı.

Bilindiği gibi Trablusgarp Savaşı Osmanlı İmparatorluğu'nun en zayıf zamanında ve büyük olanaksızlıklar içinde girdiği, yalnız bırakıldığı, geçit engellemeleriyle karşılaştığı bir savaştı. Ülke iç ve dış sorunlar, politik çekişmelerin yanı sıra, birdenbire savaş sıkıntılarıyla da yüz yüze geldi. Yönetim, cepheye asker-cephane, araç-gereç sevki gibi savaş masrafları yanı sıra, cephedeki askerlerin her türlü bakımı, hasta ve yaralılara ilk yardım ve onların tedavisi gibi olağanüstü sorunları da göğüslemek zorunda kalmıştı. Yeni örgütlenmekte olan Hilal-i Ahmer Cemiyeti'nin hiçbir yeterli birikimi yoktu. Hilal-ı Ahmer Hastahaneleri henüz düzenlenmemişti. Araç-gereç yoktu. Eldeki sermaye ise on beş bin lirayı geçmiyordu⁶. Ancak durum, ivedi faaliyet gerektirmekteydi. Üstelik savaş öncesi ordunun sağlık olanakları, sıhhi malzeme gereksinimleri de desteklenmemişti. Bu olumsuz başlangıca ordunun Bingazi'den Trablus içlerine hızla çekilmeleri ve bu sırada binlerce bedevinin çekilmekte olan güçlere katılmaları da eklenince, sorunlar çoğalmıştı. Üstelik Trablusgarp'taki ordu sıhhiye heyeti de bütün hastahane araç-gereçlerini ve ilaçlarını sahil kentlerinde bırakarak ordu ile birlikte içlere çekilmişti. Bu çekilme sırasında kimi askeri doktorlar İtalyanlarca tutsak alınmıştı⁷. Hilal-ı Ahmer Cemiyeti nesnel gücünün yetersizliğine karşın Trablus'taki Türk ordusunun sağlık gereksinmelerine yardıma koşmakta gecikmedi. On beş gün içinde İstanbul maliyesinden borçlanarak, ayrıca, dünya ülkelerine yardım seslenişi üzerine, İmparatorluğun çeşitli yöreleri başta gelmek üzere, Mısır'dan, Hindistan'dan, Bosna'dan, Güney Afrika Müslümanlarından Cemiyete akmaya başlayan bağışlarla da destek görerek duruma el uzatabilecek konuma geldi⁸.

Savaş yaralıları ve esirlerinin düşman görülmemesi, tarafsız sayılmaları, bu kimselere yardım ve hizmetin insanlık borcu olduğu, başlangıçta değindiğimiz Cenevre Konferansında uluslararası boyutlarda kabul edilmişti. Bu bağlamda Hilal-ı Ahmer yine Cenevre'de alınan kararlar gereği, savaş zamanında bütün hastahane ve sağlık merkezleri, sağlık hizmetlilerinin tarafsız tanınması, sağlık

6. Salnamesi, İst. (1329-1331) s. 95.

7. Türkiye Kızılay Derneği, 73 Yıllık Hayatı, 1877-1949 Ank. 1950, s. 20.

8. Salname, s. 95.

kurumunun belirtisi olan bayrağı taşıyan herkesin ve her yerin saldırıdan uzak kalacağına ilişkin kararları da dikkate alarak⁹ bilfiil Trablusgarb'a yardım ve sağlık faaliyeti başlatmaya karar verdi.

Kurumun amacı kısa zamanda iyi anlaşılmalı ki devletin üst kademe yetkilileri de bağışlarının yanı sıra nesnel ve tinsel katkılarıyla Hilal-i Ahmer'in Trablusgarb'a uzatmaya çalıştığı yardım elini desteklemeye başladılar. Örneğin, dönemin Harbiye Nazırı Mahmut Sevket Paşa konuyla bizzat ilgilenmiş hatta Trablusgarb'a giden ilk heyetin para sıkıntısı çektiğini de dikkate almıştı. Hilal-i Ahmer Cemiyeti'ne yazarak toplanmış bağışların Osmanlı Bankası aracılığıyla kuruma teslim edilebileceğini bildirmişti¹⁰:

Belge 3:

Umum Erkan-ı Harbiye Dairesi

Üçüncü Şubesi

494

Hilal-i Ahmer Merkezi umumisi Riyaset-i Valâsına

Saadetlu Efendim

Hilal-i Ahmer için toplanan ianata mahsuben bu kerre yirmi bin Osmanlı lirasının Bank-ı Osmani marifetiyle heyet-i aliyyelerine teslimi Maliye Nezareti Celilesine ba-tezkire işar edilmiş olmağla meblağ-ı mezkûrun ahzıyla makbuzun irsali ve bir de heyet-i aliyyelerince tertib ve Trablusgarb'a izam buyurulmuş olan birinci heyetin para hususunda bazı mertebe müzayakada bulunduğu istihbar edildiğinden bu cihetin de nazar-ı dikkate alınması mütemennadır.

12 Kânun-ı evvel 327 (25 Aralık 1911)

Harbiye Nazırı Mahmut Sevket

Akçenin alınması ve makbuzunun verilmesi hususunun muhasebeye ve bu babda tahrirat yazılması kitabete

14 Kânun-ı evvel 327 (27 Aralık 1911).

Hilal-i Ahmer Cemiyeti, gelen yardımlarla savaş bölgesine sağlık ekipleri gönderme olanağına da kavuşmuştu. Böylece ilki Trablusgarb, daha sonrakiler de Homs ve Bingazi'ye olmak üzere Kuzey Afrika'ya üç sağlık ekibi gönderildi¹¹. Bu yararlı girişim uy-

9. Türkiye Kızılay Derneği 73 Yıllık.... s. 7.

10. Kız. Arş. Kla. 211 (Belge 3).

11. Salname s. 96.

gulamaya konulurken, Bakanlar kurulu da bir yandan Hilal-i Ahmer Cemiyeti'ne gelen bağış ve yardımların tamamını bankada bloke edip Kuruma belli miktar verilmesini kararlaştırdı. Bu durum Hilal-i Ahmer Cemiyeti Başkanlığına Daire-i Sadaretten Sadrazam namına Maliye Müsteşarı imzalı bir yazı ile 18 Aralık'ta duyuruldu¹²:

"Hilal-i Ahmer Cemiyeti namına tesyarı ve mecruhin ve harp ianesi v.s. namıyla verilmekte ve gönderilmekte olan ianenin doğrudan doğruya hazine-i maliyeye irsal ve tevdii ile hazine-i müşarünileyhçe bir hesab-ı mahsusa geçirilerek Osmanlı Bankası'nda hıfzı ve icab ettikçe lüzumu kadar meblağın Hazinece Bankadan tediye ettirilmesi hususunun usul ittihazı Meclis-i Vükelaca kararlaştırılarak..."

Bu durum büyük bir olasılıkla tam anlamıyla bomboş olan devlet hazinesine bir destek sağlamak amacıyla gerçekleşmişti. Hilal-i Ahmer Cemiyeti'ne gelen bağışlar gitgide çoğalıyor, yapılan yardımlar Osmanlı sınırlarını aşıyordu. Hele savaş bölgesine bağışlar iyice artmıştı. Üstelik, bağış sahiplerinin bir kısmı, yaptıklarını gayet doğal görüyor, bağışı bir din görevi kutsallığında yorumluyorlardı. Hilal-i Ahmer Cemiyetinin yapılan bağışlar karşılığı teşekkür mesajları iletmesini bile anlamsız buluyorlardı. Nitekim Trablus sınırında Sfaks kentinin yerli halkının Hilal-i Ahmer Cemiyeti'ne ilkin 500 sonra buna ek 6500 franklık bağışı üzerine Hilal-i Ahmer Cemiyeti'ningönderdiği teşekkür mesajına gelen yanıtta: "Dinen vacip bir şeyi yaptığımız zaman yapana teşekkür olunmaz. Nasıl ki bir insan namazını kıldığı zaman ona teşekkür olunur mu!" deniyor, her Müslümanın vatan uğrunda aziz canını ve bütün malını feda etmeye hazır olduğu vurgulanıyordu¹³.

Öteyandan, Hilal-i Ahmer'in bağışlara teşekkür ve alındı makbuzları göndermekte gösterdiği özene karşın yapılan bağışlara teşekkürü bile gereksiz görenler olduğu gibi, yurt içinde olduğu gibi yurt dışından da ısrarla makbuz isteyenler de bulunabiliyordu. Bu isteklere de Viyana, Hindistan ve Amerika'dan birer örnek vermekle yetineceğiz¹⁴:

12. Kız. Arş. Kl. 191.

13. İbid.

14. İbid. Kl. 166 (Belge 4-a, b, c).

Belge 4 (a):

Maliye Nezareti

Vezne-i Umumi Müdüriyeti Kalemi

944 Umumi

40 hususi

Hilal-i Ahmer Merkez-i Umumisi

Riyaset-i ulâsına

Viyana'da büyük fabrikatörlerden Mösyö Vilhelm Kesbil tarafından Trablusgarp'ta mecruh olan asakir-i Osmaniye ianesi olarak gönderilen yüz kırk kronluk bir kıta çek mukabili olan dörtyüz seksen altı kuruş on iki para bit -tahsil emaneten irad kayd olunmuş ve meblağ-ı mezkûrun cemiyet-i aliyyelerine tesviye ve itası tensib kılınmış olduğundan salifüz-zikr dört yüz seksen altı kuruş on iki para için bir kıta makbuz ilm ü haberinin tanzim ve israsi ricasıyla arz-ı ihtiram olunur efendim.

fi 26 cumadel-ula 330 fi 30 Nisan 328 (13 Mayıs 1912)

Maliye Nazırı Namına

Vezne-i Umumi Müdürü (imza)

Belge 4 (b):

Bab-ı Ali

Nezaret-i Umur-i Harciye

Muhasebe Şubesi

Aded-i Umumi: 113

Adet-i hususi: 113

Hilal-i Ahmer Cemiyeti

Müfettiş-i Umumiliğine

Kolombo şebenderinin Hilal-i Ahmer ianesi olarak şehir-i mezkûr Hilal-i Ahmer şubesi tarafından toplanılan dört yüz altmış altı İngiliz lirası ve yedi şilini havi bir kıta çek ve ianeye iştirak edenlerin esamisini müşir gazete cetveli Bombay baş şebenderliğinden 73/18 numrolu 1/18 Mayıs 912 tarihli tahriratıyla vürud eylemiş ve mezkûr çek ve cetvel leffen takdim kılınmış olmağla makbuzlarının Bombay baş şebenderliğine irsal ve müdüriyet-i senaverice de beyan-ı malumat buyurulması ricasıyla arz-ı ihtiram olunur efendim.

fi 10 Mayıs 328 (23 Mayıs 1912)

Muhasebe Müdürü (imza)

Akçenin kabzı makbuzun itası veznedarlığa fi 15 Mayıs 328.

Belge 4 (c):

Oda 502
140 Nasau Sokağı
New York

Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti Aliyyesi - İstanbul

Sayın Baylar, 1912 yılı Şubat ayında Trablusgarp Kampanyasına bağış olarak göndermek şerefine nail olduğum 25 frankın elinize geçip geçmediğine ilişkin henüz bir haber, mektup veya makbuz alabilmiş değilim.

Meblağın büyük bir önem ifade etmesinden ziyade makbuzunuzun henüz tarafıma erişmediğini bilmenizin doğal hakkınız olduğunu düşünerek size yazıyorum.

Buradaki Türkiye Konsolosu Cemiyetinize katkım dolayısıyla ömür boyu Kurumunuza üyelik kazandığımı söylemektedir. Bu doğru mudur? Saygılarımla

Dr. Frits v. Holm

Savaşın yarattığı sıkıntılar, yol açtığı yoksulluklar ve yaraların bir kısmını olsun sarabilmek amacıyla insanlığın yüce duygularının konuştuğu yerlerde bile, ne yazık ki kötüye kullanmalar her zaman görülmüştür. İşte bu aşamada Hilal-i Ahmer art niyetlere karşı önlem almaya çalışmıştı. Nitekim Hilal-i Ahmer Cemiyeti Başkanlığından İstanbul Polis Müdürlüğüne bu konuda aşağıdaki duyuru yapılmıştı¹⁵:

"Polis Müdüriyeti Umumiyesi Canib-i Behiyesine: 30 Kanun-sani 1328

23 Kânun-ı Sani 328 tarihli ve 1644 No.lu Tezkireyle zeyldir:

Türkçe ve Fransızca "Mecruhin-i Osmaniye Muavenet Perver Salib-i Ahmer Cemiyet-i Hayriyesi" ibaresi yazılmış birtakım kartlarda hiçbir sıfat ve salahiyete malik olmayan eşhasın ianat derc etmekte oldukları istihbar kılınmış ve bu kartlardan bir adedi gönderilerek husus-i mezkûra nazar-ı dikkat-i behiyeleri celb olunmuş idi. Ahiren aynı eşhasın Fransızca E.V. Mevrokordato namına kartvizitlerle erbab-ı hamiyete müracaata başladıkları haber verilerek kartlardan bir nüsha da tevdi edildiğinden Hilal-i Ahmer Cemiyeti idaresince Cemiyet-i müessislerinden ve ayandan Mevrokordato Beyefendi'ye müracaat olundu. Alınan cevapta mezkûr kartvizitlerin Mevrokordato ailesi erkânından hiçbir kimseyle münasebeti bulunmadığı ve bir sahtekârlık eseri olduğu beyanıyla mütecennileri hakkında tatbikat-ı kanuniyede bulunulması rica edilmiştir. İşbu kartlardan bir adedi merbuten işar kılınmağla tahkikat-ı mukteziyeye ifa ve su-i istimalata meydan kalmamak üzere tedabir-i mukteziyeye ittihazı hakkında bezl-i himmet buyurulması mütemennadır. Ol bapta..."

Hatta yukarıdaki duyurunun gazetelerde yapılması da düşünülmüştü¹⁶.

15. İbid. 191.

16. İbid.

Ayrıca savaş bölgesine gönderilmek istenen sağlık ekibinin Tunus'tan geçişi için Fransız Hükümeti'nden izin alınmasında yine devlet rol oynamış ve durum Hilal-i Ahmer Cemiyeti Başkanlığına Harbiye Nazırı tarafından bildirilmişti¹⁷.

Belge 5:

Umum Erkan-ı Harbiye Dairesi

Üçüncü Şubesi

465

Gayet müstaceldir

Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyet-i Merkeziyesi Riyaset-i Aliyyesine

Saadetlu Efendim

Nezaret-i senaverice Trablusgarp mıntıkasına üç tabip ve mikdar-ı kâfi hastabakıcıdan mürekkep bir heyet-i sıhhiye izam edilmek üzere ihzaratda bulunulmaktadır. Heyet-i mezkûrenin Tunus'tan müruru için Fransa Hükümetinin müsaadesi istihsal edilmiştir. Heyet-i mezkûrenin suret-i seyahatinde ve bu babda mukteziyül-icra bazı muamelata dair görüşülmek ve muavenet-i lazıma ifa edilmek üzere heyeti aliyyelerince münasip bir zatın şehri halin on ikinci pazartesi günü kablez-zeval saat onda Erkan-ı Harbiyye-i Umumiyye Dairesi Üçüncü Şubesine izam buyurulması mütemennadır.

Harbiye Nazırı Mahmut Şevket

(tarihsiz)

Hilal-i Ahmer Genel Merkezinin 7 Ekim 1327 (1911) toplantısında alınan karara göre¹⁸ yaralı, hasta, asker ve halkın sağlık gereksinmelerinde yardımcı olmak üzere savaş bölgesine sağlık ekipleri gönderilmesi kararlaştırılmıştır. Bu kararın alınmasını izleyen aylarda merkezleri Trablusgarp, Homs ve Bingazi de olmak üzere savaş bölgelerine üç Hilal-i Ahmer sağlık ekibi gönderilmiştir. Trablusgarp'a gönderilen ilk sağlık ekibi Tıp Fakültesi öğretim üyelerinden, aynı zamanda Hilal-i Ahmer Cemiyeti Merkez-i Umumi üyesi Dr. Kerim Sebati Bey'in başkanlığında 6 doktor, bir eczacı 15 hastabakıcıyla bir de muhasebeciden oluşmuştu. Bu ekip Marsilya yoluyla Aziziye'ye doğru yola çıktı. Heyete 5000 lira tahsis edilmişti¹⁹. Osmanlı İmparatorluğu, 26-29 Ekim 1863 tarihindeki Ce-

17. Kız. Arş. Kl. 211 (Belge 5).

18. Salname s. 95.

19. İbid.

nevre Uluslararası Konferansına katılmış bir ülke, Osmanlı Hilal-i Ahmeri de 22 Ağustos 1865'te Cenevre sözleşmesini imzalamış bir kurumdu²⁰. Dr. Kerim Sebati Bey, bu bağlantıya dayanarak ve kuşkusuz, Osmanlı devletinin destekleyici tutumuna da güvenerek Fransız Salib-i Ahmerinden yardım sağlayabileceği düşüncesiyle heyetten ayrılarak Paris'e gitti. Değinilen Cenevre Konferansı kararlarının ilk maddesi "Her memlekette bir komite bulunduracak ve bunun vazifesi, harp halinde ve ihtiyaç hasıl olursa ordu sıhhi servislerine iktidarında bulunan her vasıta ile yardım" öngörmekteydi²¹. İşte bu madde gereği Dr. Kerim Sebati Bey o tarihte Paris'te bulunan Hilal-i Ahmer Cemiyeti İkinci Başkanı Besim Ömer Paşa ile Kasım İzzettin ve Akil Muhtar Beylerin de yardımlarıyla Fransız Hükümetinden Türk Hilal-i Ahmer Cemiyeti'nin tıp aletleri, çadır, teskere (sedye) konserve gibi noksanlarını tamamladı. Yaklaşık 200 koli ile Marsilya'daki arkadaşlarına katılarak birlikte Transatlantik vapuru ile Tunus'a geçti. Heyet üyeleriyle buluşulup 2 Kasım'da Sfaksa geçildi. Orada Sfaks Ahali Cemiyetinden Ramazan ve Tevfik El-Şerefi Beylerle Ali Başhemba Bey ve refikasının gerek imalat gerek gönderme aşamasındaki yardımlarıyla 8'er yataklı 13 çadır imal edildi. Daha sonra ekip Aziziye'de buluştu²².

Öteyandan cepheye giden ve gidecek olan ekiplerin savaş kargaşası içindeki Arap topraklarında yol alma ve nakliye sorunlarına da devlet yardımcı olmak amacıyla el attı. Örneğin, Homs'a gidecek olan ekibin sınırı geçeceği yer olan Sfaks'da gerek yol göstericiler, gerekse nakliye vasıtalarıyla karşılanmaları sağlanmış ve bu durum Hilal-i Ahmer Cemiyetine bildirilmişti²³:

Belge 6:

Umum Erkan-ı Harbiye Dairesi

Üçüncü Şubesi

498

Mahremdir

Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti Merkez-i Umumisi Riyaset-i Aliyyesine

Saadetlü Efendim

9 Kânun-ı evvel 327 tarihli tezkire-i aliyyeleri cevabıdır.

20. Kızılay ve Kızılayın Milletlerarası Kaynakları, Ank. 1964 s.

21. İbid.

22. Salname s. 97.

23. Kız. Arş. Kl. 211 (Belge 6).

Homs için tertib edilecek Hilal-i Ahmer Heyetinin Marsilya'ya geçecekleri noktayı bit-tayin nokta-i mezkûrede kendilerine yolu gösterecek adamlarla vesait-i nakliye bulundurması için muktezi olmağla heyet-i mezkûreye o yolda talimat itası mütemennadır. Ol babda emr ü irade efendim hazretlerindir.

3 Muharrem 330 ve 12 Kanun-ı evvel 327 (25 Aralık)

Harbiye Nazırı Mahmut Şevket

Heyetlerin ilk işi cepheye yakın yerlerde seyyar hastaneler ve acil yardım ekipleri kurmak oluyordu. İlk heyet ordu kumandanının uygun gördüğü Aziziye'de ilk Hilal-i Ahmer hastanesini kurdu. Düzenli bir yapı olan okul binasında kurulan 160 yataklı bu hastane kapılarını yaralı ve hastalara açtı. Zaten Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti heyeti geldiğinde Aziziye'de ki kıtaat nezdinde altı askeri doktorla Paris'ten gönüllü olarak gelmiş beş doktor daha vardı (bu doktorlardan Yüzbaşı Şerif Bey 6 ay sonra tifodan ölmüştü)²⁴. Hastanenin kadrosu; Reis Kerim Sabati Bey, Dr. Lütfü, İsmail, Abdüsselam, Ziya, Ali Saib Beyler; Eczacı Subhi Bey, Muhasebeci Subhi Bey, dört hastabakıcı, ayrıca bölgeden sağlanan ek hastabakıcılar ve hademelerden oluşmuştu. Ancak Kerim Sabati Bey'in Trablus'taki sağlık heyetinin durumunu anlatan raporda da belirttiği gibi araç-gereç bakımından yetersizlik doruktaydı: Alet edavat ve tedavi malzemesinin bütünüyle tükendiğini yazan Kerim Bey, ameliyat yapacak alet de olmadığını, hatta kangren olmuş ayakları kesmek için adi bir testere bile bulamadıklarını, Hilal-i Ahmer gelişiyse *ise fevkalade bir tesis* kurulduğunu yazmıştı²⁵.

Aziziye Hastanesinde iki günde 300'e yakın yaralı bakıldı ve bazı ameliyatlar yapıldı. Yaralı askerler köylere taşındı. Hatta Hilal-i Ahmer burada yeni bir görev de oluşturdu. bu, doktoru olan bazı kaza merkezlerine alet-araç-gereçler göndermek, yaralıları hastanelere nakletmek için Araplardan kurulu *teskereci* (sedeyci) adıyla anılan sağlık kollarıydı. Kendilerinden çok yararlanan bu hizmetlilere Hilal-i Ahmer Cemiyeti ayda 10 frank, savaş günleri için de ek olarak 2 frank ücret ödeyecekti²⁶. Bu hizmetin desteklenebilmesi için yetenekli görülen kimselerden 96 er seçilerek, bu kimselere ücret verilip yemek gereksinimleri karşılandıktan sonra pratik bilgi verilmek üzere kurslara gönderildiler. Her biri 8 teskere (sedye) ve 32 teskereci, birer doktor ve hastabakıcıdan oluşan 3 ay-

24. Salname s. 97.

25. İbid. 98.

26. OHAM No. 1, s. 16-20.

rı kol haline getirildiler²⁷. Böylece savaş alanı ile bakım merkezleri arasında daha çabuk ve yeterli tedavi olanağına kavuşuldu.

Trablusgarp Savaşı İtalya'nın umduğu gibi çarçabuk sonuçlanan bir savaş olmadı. Türkler zaman zaman İtalyanların türlü türlü vaatlerle kandırdığı yerli halkla da çarpışmak zorunda kaldıkları bu savaşta, her türlü olanaksızlıklar ve engellemelere karşın kahramanca sürdürdüler. Ancak, bütün savaş gereksinmelerindeki yetersizlikler gibi, Hilal-i Ahmer Cemiyeti'nin de savaş başında cepheye uzattığı yardım eli, çok geçmeden yetersiz kaldı. Özellikle kışın gelmesiyle başlayan grip salgını ve yerel halktan çok, Türklerle ecnebler arasında yaygınlaşırken tifo da başgösterince yetersizlik iyice belirginleşti. Bu aşamada iki güçlü yardım derneğinin taşıdığı, insanlığa yardım kavramı, bir kez daha kendini gösterdi. Özellikle tifonun çok yaygın olduğu Giryan'da Hilal-i Ahmer'in yanısıra Alman ve İngiliz Sabil-i Ahmer ekipleri de büyük özveriyle hasta ve yaralıları yardımcı olmaya çalıştılar.

Zaten Hilal-i Ahmer şubesi bulunan Müslüman bölgelerinden; başlangıçtan beri, sağlık heyetlerinden çadıra, hastaneye; ilaçtan sedyeye kadar uzanan yardımlar gelmekteydi. Nitekim İngiltere'den yine savaş başlangıcından beri de Trablusgarp'a yardım gelmekteydi. Daha 24 Kasım 1327'de Hilal-i Ahmer Londra Şubesi, savaş bölgesine bir sağlık heyeti göndermişti²⁸.

Londra'da kurulu Hilal-i Ahmer şubesi eliyle İngiltere Müslüman topluluklarından yardım süregelirken gönderilen sağlık malzemesi ve personelinin güvenlik içinde ve İtalya tarafından düşmanca bir saldırı ile karşılaşmaksızın Trablusgarp'a varabilmesi büyük bir sorun oluşturmuyordu. Bu yönde Londra'daki Türk Elçiliği tarafından Osmanlı Hariciye Nezareti'nin Cenevre Sözleşmesi'ni ve içeriğini hatırlatarak yol güvencesi sağlayacak girişimlerde bulunması istenmişti. 1912 Şubat'ında gerekli girişimler yapıldıktan sonra, İngiltere'den yola çıkarılan yardım, savaş bölgesine ulaşabilmişti²⁹.

Belge 7 (a):

Bab-ı Ali Hariciye Nezareti

Umur-ı Siyasiye Müdüriyet-i Umumisi

27. Salname s. 100.

28. Kız. Arş. Kl. 07/591.

29. İbid. (Belge 7 a,b)

Devair ve Vilayet Kalemî
Gayet Müstaceldir

Hulasa: Londra'dan Trablusgarb'a
gidecek Hilal-i Ahmer Heyeti
Tıbbiyesi hk

Hilal-i Ahmer Cemiyeti Riyasetine (gayet müstaceldir)

Saadetlu Efendim Hazretleri

Hilal-i Ahmer Cemiyetinin Londra'da müteşekkil şubesi tarafından meydan-ı harbe sevkedilmek üzere tertip ve ihzar eylediği heyet-i tıbbiyenin ifa-yı vazife-ye ikdarı için iktiza eden muamele-i tasdikiyenin sürat-i icrası hakkında Londra Sefaret-i seniyesinden varid olan telgrafnamenin suret-i tercümesi leffen irsal olundu. Sefaret-i seniyeye itası icap eden cevabın tesrii zımında malumat-ı lazimenin acilen inbası mütemennadır. Emrû irade efendim hazretlerindir.

17 Safer 330 ve fi 24 Kânunsani 327 (6 Şubat 1912)

Hariciye Nazırı Namına

Umur-ı Siyasiye Müdür-i Umumisi

İmza: Mehmet Salih

Tarife göre cevap yazılması kitabete, 25 Kânun-ı sani 327.

Belge 7 (b):

Bab-ı Ali

Nezaret-i Umur-ı Hariciye

Umur-ı Siyasiye Müdüriyet-i Umumiyesi

Terceme Şubesi

Hariciye Nezaretine 4 Şubat 912 tarihiyle Londra Sefaret-i Seniyesinden varid olan 108 numarolu telgrafnamenin tercemesidir.

Cemaat-i İslamiye tarafından burada tesis olunan Hilal-i Ahmer şubesinin teşkil ettiği heyet-i tıbbiye levazımı ile beraber tamamen hazır bulunduğu ve Trablusgarb'a müteheyyi-i azimet olduğu cihetle şube-i mezkûrenin meydan-ı harbe suret-i muntazamada icra-yı faaliyet edebilmesi için Cenevre Mukavelenamesine tevfikân canib-i hükümet-i seniyyeden Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyetinin bir şubesi olmak üzere tanındığının telgrafla bendenize bildirilmesini zat-ı âli-i nezaretpenahilerinden rica ederim. Diğer bil-cümle muamelat-ı müteferria buraca ifa olunmuş olduğundan heyetin hareketi için yalnız salifüz-zikr muamele-i tasdikiyeye intizar olunuyor acilen cevaba muntazırım.

(tarihsiz)

İmparatorluk dışından gelen ekipler, Trablusgarp'ta Osmanlı Hilal-i Ahmercileriyle birlikte hasta ve yaralılara acil yardım ve tedavi çalışmalarını sürdürüyorlardı. Bu ara hastalığa yakalanan iki

Hilal-i Ahmer hastabakıcısı ve iki de Alman doktoru hayatlarını kaybettiler³⁰. Böylesi durumlar, ve özellikle hastalıklar nedeniyle personel azalıyor, yardım ve bakım gereksinmesi ise gitgide artıyordu. Bu durumda Kerim Sebati Bey ikinci bir heyet istemek zorunda kaldı³¹. Bunun üzerine Aziziye'deki sağlık heyetini güçlendirmek amacıyla ve ayrıca destek gerektiren yerlerde bir iki de şube kurmak üzere doktor ve hastabakıcılardan oluşan 29 kişilik bir heyet Dr. Emin Bey'in başkanlığında 1911 Aralığı sonunda yola çıktı.

İkinci heyetin bir kısmı, İstanbul'dan hareketten sonra türlü sağlık malzemesi eksikliklerini tamamlamak üzere Paris'e uğramış; daha sonra da bütün heyet, Marsilya'da buluşarak, 4 Ocak'ta *Manuba* adlı Fransız gemisiyle Tunus'a doğru yola çıkmıştı. Operatör Dr. Rasim Ferid Bey'in de cerrah olarak katıldığı heyetin hareketinden önce Cenevre Sözleşmesi uyarınca acil durumda çağırılan yani ekiplerin Tarblus yoluyla güvence içinde seyahat etmeleri gerektiği hatırlatılmışsa da, bu heyet daha önceki Hilal-i Ahmer heyetinin yapmış olduğu hoşgörülü yolculuğu geçiremedi. Bütün Akdeniz Salib-i Ahmercilerinin heyetteki Hilal-i Ahmer Cemiyeti üyelerinden ve görevlerinden önceden haberdar edilmiş olmalarına ve heyet üyelerinin her birinin Hilal-i Ahmer Cemiyeti kimliği taşımalarına karşın, aralarında askeri personel de olduğu öne sürülen heyet üyeleri, İtalyanlar tarafından bindikleri vapurla tutuklanarak *Cagliari*'ye getirildiler.

İtalyanların bu hareketi, hele bir Fransız vapurunu tutsak almaları bütün uygar devletlerin büyük tepkisine yol açtı ve gazetelerin başlıklarında yer aldı³². Haber aylarca etkisini sürdürerek Okyanus ötesine bile uzanmıştı. 1912 Mayıs'ında Washington'da yapılan uluslararası Salib-i Ahmer konferansına Osmanlı temsilcisi olarak katılan Besim Ömer Paşa, toplantıdan sonra yayınladığı bir raporla olayın olumsuzluğuna dikkati çekerek, bunun siyasal boyutları olduğunu vurgulamıştı³³.

Konferans başkanı Mösyö Ador da yaptığı konuşmada Cenevre Sözleşmesi ile Hilal-i Ahmer ve Salib-i Ahmer ekiplerinin doku-

30. Salname s. 100.

31. İbid.

32. Salname s. 102.

33. Besim Ömer: IX. Washington Salib-i Ahmer Konferansında Memuriyetim ve Hilal-i Ahmer Cemiyetine Tekliflerim, İst. 1328, s. 8.

nulmazlıkları konusunda Cenevre'deki konferansa katılan ulusların arasında anlaşmaya varılmış olduğunu hatırlatarak olayı protesto etmişti³⁴.

Washington'daki toplantı sonunda Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti'ne bir dizi öneriler sunan Besim Ömer, 16 numaralı önerisinde bu konu üzerinde durarak; "Mahut Cagliari hadise-i müessifesi üzerine Cenevre beynel-milel komitesi tarafından vuku bulan teklife müteferri ve metn-i raporda münderic konferans kararı Hükümet-i Seniyyece rehin kabul olmakla ona göre hareket edilmek üzere alakadarane beyan-ı malumat edilmelidir"³⁵ diyerek konunun gerektirdiği köklü çözüm için dikkati çekmişti. Sorun Trablusgarp'ta görev yapmak isteği ile çalışan Hilal-i Ahmere ulusal ve uluslararası boyutta gereken saygı ve güvenceyi sağlamaktı. Hilal-i Ahmerin sağlık hizmetlerini sürdürebilmesi, Trablusgarp'ta çarpışan yüzlerce askere ve savaştan madur olanlara kendisinden beklenen yardım elini uzatabilmesi, büyük ölçüde tanınmasına ve sayılmasına da bağlı idi. Dolayısıyla Hilal-i Ahmerin işbaşında tanıtımının yapılmasını da gerekli gören Besim Ömer, bu tanıtımayı yapacak fotoğrafların yaygın biçimde dağıtımının yapılmasının uygun olacağını düşünmüş, aynı yapıtta: "Trablus heyet-i sıhhiyesi tarafından gönderilmiş olan ve hidemat ve mesaimizin safahat-ı muhtelifesini gösteren fotoğrafları kartpostal halinde tab ettirmek ve bu kartpostalları cemiyetin hususi bir işaret ve mühürüyle damgaladıktan sonra her tarafa neşr ve tamim eylemek de şayan-ı tavsiyedir"³⁶ önerisinde bulunmuştur.

Hilal-i Ahmer heyetini tutuklamakla yetinmeyen İtalyanlarsa Türk sağlık personelini salıvermek için yeterli sınavı öngürmüştü. Heyet ancak İtalyan doktorların uyguladığı bir sınavdan sonra Marsilya'ya iade edilmişti³⁷.

Heyet geçirdiği maceradan sonra Tunus Müslümanları tarafından çok görkemli bir şekilde karşılanmıştı. Karşılama töreninde doktorlara altın saatler, hastabakıcılara tütün tabakaları armağan edilmişti³⁸. Heyet, Sfaks yoluyla Aziziye'ye geçtikten sonra Gir-

34. İbid.

35. İbid. s. 59-60.

36. İbid. s. 46.

37. Salname s. 102.

38. İbid. s. 103.

yan'daki hastanenin düzenlenmesine başlandı. Kerim Sabati Bey'in çok geçmeden İstanbul'a dönmesi üzerine Dr. Emin Bey'in başkanlığında çalışan bu hastane, savaş bitimine kadar görev yaptı. Hastanede doktor olarak Başhekim Dr. Emin Bey'den başka Dr. Lütfü, Aziz, Sadettin Beşir, Fuat ve Abdüsselam Beyler bulunuyorlardı. Nazif ve Subhi Beyler eczacıydı. Hastalığı dolayısıyla İstanbul'a dönmek zorunda kalan Subpi Bey'in yerine bir başka Suphi Bey katıldı. Ayrıca gereği kadar hastabakıcı ve hademenin de görev aldığı bu ekip, hastanenin kadrosunu oluşturmaktaydı.

Giryan'daki hastane düzenlendikten sonra Cemiyetin İngiltere'den 1000 liraya mubaya etmiş olduğu çadırlar ve gönderilen sağlık malzemesiyle 50 yataklı hastane takımı yeni bir merkez geliştirmek üzere Dr. Ferit'in başkanlığında Homs'a gönderildi. Bu merkezde de Dr. Rasim Ferid'in başkanlığında Dr. Beşir Fuat Bey, Eczacı Yunus Efendi ve beş hastabakıcı görev almışlardı. Merkez, 25 Ocak 1911 tarihinde Rüştüye mektebi binasında çalışmaya başladı. 13 Haziran 1912 günkü şiddetli çarpışma üzerine 400 yaralı birden getirilince büyük bir ev ve iki kahvehane de hastaneye dönüştürüldü ve 23 Temmuz'da resmen açılışı yapıldı. Burada savaş bitene kadar 575 yaralı ve 212 hasta kabul edildi. Getirilen hasta ve yaralılar arasında hayatlarını kaybedenler %4 civarındaydı. Savaş yaralılarından ayrı olarak yerel halktan da ayrıca 1000 kadar hasta bu hastanede tedavi edildi³⁹. Bu sıralar yoğun faaliyetini sürdüren Giryan hastanesindeyse 1912 Mart-Eylül ayları arasında 400 kadar çocuk sünnet edilmiş, 503 hasta ve yaralıya bakılmıştı. Tedavi görenlerin 474'ü iyileşirken 29 kişinin de hayatını kaybettiği kaydedilmişti⁴⁰. Her iki hastane de savaş sonuna kadar asker ve yöre halkına hizmet vermeyi sürdürdüler. Öteyandan, ekip Afrika'ya geçerken İtalyanların giriştiği engelleme sürdü. Bu daha sonraki savaşlarda, özellikle II. Dünya Savaşı'nda Almanların uluslararası Kızılhaç kararlarını hiçe sayan, hatta Cenevre Konferansı'nın:

"Hükümetler kurulacak olan yardım komitelerine yüksek himayelerini esirgememeli ve bunların vazifelerini başarmalarını imkân nisbetinde kolaylaştırmalıdır"⁴¹

temennisine uymayarak hastaneleri bombalamaya kadar uzanan saldırıların belki de ilkiydi.

39. İbid s. 107.

40. İbid s. 105.

41. Hilal-i Ahmer ve Kızılayın Milletlerarası.... s. 12.

İtalyanlar, bundan sonra saldırılarını kızıl ay taşıyan merkezle- re veya kollarında aynı amblemi taşıyan sağlık görevlilerine yönelt- tiler. Oysa Hilal-i Ahmer'in yeniden yapılanmasının hemen öncesi, 1907 yılında Müslüman ülke yardım kurumu olarak ay sembolünü kullanması Cenevre'de kabul edilmişti. Osmanlı Hükümeti'nin do- nanmada da pazubentlerde ay sembolü kullanılmasının yanısıra kara ordusunda da aynı sembolün kullanılabileceği İsviçre Hükü- metince onaylanmıştı⁴². Yine de bu savaşta İtalyanlar, Cenevre söz- leşmesini imzalamış olmalarına karşın, uluslararası anlaşmalara uy- mamış, kırmızı ay işaretleri sağlık merkezleri ve görevlileri korumakta yetersiz kalmıştı. Kaldı ki uçak saldırılarına hedef olma- ları için Hilal-i Ahmer çadırları yukarıdan görülebilecek işaret- lerle donatılmış; bunun için gerekli kararlar alınmış, Hariciye Neza-reti tarafından duyurular yapılmıştı. Ancak eldeki belgelerden de anlaşıldığına göre savaşın başında kızıl ay işareti yine de her yerde kullanılmıyordu. Bu bağlamda Hilal-i Ahmer çadırlarının bir yanıl- gıya uğramadan tanımlanabilmeleri için Arapların çadırları gibi si- yah renk yerine havadan da kolay farkedilebilecek beyaz renkten yapılımları kararlaştırılmıştı⁴³:

Belge 8:

Umum Erkan-ı Harbiye Dairesi

Üçüncü Şubesi 69

Hilal-i Ahmer Cemiyeti Merkez-i Umumisi Riyaset-i Aliyesine:

20 Şubat 327 tarihli tezkire-i aliyyeleri üzerine Hilal ve Salib-i Ahmer müesse- sat ve mensubininin tayyarelerden görülebilecek işareti haiz olmaları telgrafla Bingazi ve Trablusgarp kumandanlıklarına işar ve bu babdaki tafsilat posta ile ir- sal kılınmıştı. Bu kerre telgrafname-i muzkûre cevaben Bingazi ve havalisi ku- mandanlığından mevrud 29 şubat 327 tarihli telgrafnamede asker ve mücahidinin çadırları siyah Urban çadırı olduğu ve Hilal-i Ahmerin çadırları ise beyaz olduğu ve beyazdan başka bir alamet konması kabil olmadığı beyan edilmektedir. Trab- lusgarp'tan gelecek cevap da badehu bildirilecektir. Ol bapta emru irade efendim hazretlerindedir.

27 Rebiül-evvel 330 ve 4 Mart 328 (17 Mart 1912)

Hariciye Nazırı Mahmut Şevket

42. Kız. Arş. Kl. 04.

43. İbid. Kl. 07 (Belge 8).

Yine de bu çadırlar bombalı saldırılara hedef olmaktan kurtulamamışlardı. Kimi zaman hedefini bulamasa da İtalyan bombaları sağlık merkezlerine inmekteydi⁴⁴:

Belge 9:

Umum Erkan-ı Harbiye Dairesi

Üçüncü Şubesi

144

Hilal-i Ahmer Cemiyeti Merkez-i Umumiyesi Canib-i Aliyyesine

Saadetlü Efendim

Fi 13 Mart 328 tarihli tezkire-i aliyyeleri cevabıdır. Hilal-i Ahmer çadırlarına Hilal-i Ahmer işareti vazı Enver Bey'e bu kerre de yazılmıştır. Ancak Bingazide son (Koryat) müsademesinden sonra aeroplane (uçakların) Hilal-i Ahmer çadırlarına bomba attıkları ve fakat tesirsiz kaldığı ve fi 6 Mart 328'de üzerinde Hilal-i Ahmer bayrağı bulunan bir hastane çadırına da bomba atmışlarsa da mail düştüğünden patlamadığı mir-i muma-ileyhden mevrud fi 9 Mart 328 tarihli telfrafname de izbar edilmiş olmağla İtalyanların hiçbir mukavele-i beynelmilele riayet etmediklerinin ve kendilerini mazur göstermek için türlü tezviratta bulduklarının bununla da sabit olduğu anlaşılmağla ifa-yı icabı babında emru irade efendim hazretlerindir.

Fi 9 Rebiul-evvel 330 ve fi 15 Mart 328 (28 Mart 1912)

Harbiye Nazırı Mahmut Şevket

Hatta İtalyanlar besbelli uluslararası anlaşmalara saygısızlık ettikleri görünümünden kurtulabilmek için, Türk subaylarının İtalyan saldırılarından korunabilmek amacıyla kollarına kırmızı ay taşıyan kolluklar (pazubentler) takarak kendilerine sağlık görevlisi görünümü verdiklerini öne sürmeye de başlamışlardı. Oysa Trablusgarp'ta savaşan Türk askerlerinin pek çoğu bu topraklara kaçak yollardan girerek vatani savunan Türk askerleriydi. Üstelik Trablusgarp savaşını Müslüman yöreye Hristiyan bir devletin saldırısı da olduğundan, halkı ve askerî fazlasıyla kamçılıyordu. Kaldı ki bu savaşta daha önceden de sözü edildiği gibi Avrupa ülkeleri, aralarındaki sürtüşmeleri unutarak Türk'ün yolunu kesmek, ikmali engellemekte sanki anlaşmışlardı. Bütün yalnızlığı içinde her türlü engeli aşıp savaş alanına koşan Türk askerini dehşetle titreten İtalyan saldırıları

44. İbid (Belge 9).

değil, savaşın başarı elde edilemeden bitivermesi kaygısı idi. Aşağıdaki belge, Hilal-i Ahmer'e elden geldiğince iletmeye çalışılan katkılara bir ek, askerın savaşı sürdürme istencine de güzel bir örnek oluşturmaktadır⁴⁵:

Belge 10:

Huzur-ı Âlilerine

Reis Beyefendi

Hilal-i Ahmer Cemiyeti hayriyesinin teşekkülündeki maksad-ı mukaddes cümlece malum ve musaddaktır. Cemiyet-i muhteremeye ibraz-ı muavenet bütün insanlar ve bilhassa Osmanlılar ve ehl-i İslâm için farzdır. Bütün memleketlerimizi feda etmek suretiyle muavenete hamiyeten, insaniyeten mecburuz. Evet daima mecburuz; çünkü milletimiz, vatanımız zengin değil, hazain-i serveti henüz inkişaf edememiş!.. Milletimiz zengin, vatanımız maddeten ziservet olsa idi bit-tabii daha ziyade muavenette bulunur idik. Binaen-aleyh iğne iplik parasından, bütün akçesinden biriktirebildiğimiz üçyüz küsür kuruşun hediye olarak kabulüyle bizleri müstarak-ı memnuniyet eylemenizi rica ederiz. Dünyanın her.... tarafında insanlar hemcinslerine ve alel-husus vatandaşlarına ibraz-ı muavenet edilip dururlarken bizlerin seyirci ve bigane kalmamız mümkün değil. Zira işin içind eselamet-i vatan, menafi-i milliye vardır. Esasen muazzez vatanımız, muazzam milletimizin başına çevrilmekte bulunan entrikalar, mefsedet dolapları vel-hasil yurdumuza dikilen ecnebi enzar-ı ihtirası malum ve muhakamızdır. Lakin o deniyyül-tab, hain düşmanlarımız katiiyen bilmelidir ki Osmanlılar ve bilhassa Osmanlı ordusu heyet-i âliyesi-en küçük bir neferimizden en büyük bir kumandanımıza kadar daima muhafaza-i vatan ve millet uğrunda her türlü fedakarlığı ve zamanında hayat-ı giran-bahasını bile fedaya hazırdır. Senelerden beri tasavvur ve ahiren kısmen saha-i faaliyete çıkarılan vatanımızı parçalamak, taksim-i grama eylemek maksad-ı denaet-kârisinin mukaddemat-ı adidesi mevcut ise de biz son mukaddeme olarak vatanımızın en cesim, milletimizin kavi bir rabıtası, hilafet-i islamiyemizin bir mesnet-i metini olan sevgili Trablusgarp Vilayetini görüyoruz. Vilayet-i mezkûrede kahbe makarnacıların, cebin İtalyanların irtikab ettikleri fezaîh ve icra eyledikleri cinayati ebediyyen unutmayacağız. Hüda-yı zülcelalin azametine vahdadiyet-i sübhaniyesine kasem ederiz ki mesafenin budiyeti denizin mümanatı olmasaydı mutlak be-mutlak hükümdar-ı zi-şanımızdan müsaade istihsal eder ve Trablus'a gidip dehşetli surette intikamımızı alır idik. Lakin inşallah bir gün olur ki yine intikamımızı alırız. Garb hududumuz bize pek yakındır. Orada İtalyanlarla veyahut İtalyanların hempalarıyla müttefiki olan şimal ayılarıyla buluşur ve Trablus mücahidini kardeşlerimizin kanını mükemmelen alırız...

Şimdilik yalnız şunu evliya-ı umur efendimizden, kumandan-ı akdes ve azamımız efendimizden irca ve istirham eyleriz ki sulhe takarrüb buyurmasınlar. Biz mücahidin-i ihvanımızdan eminiz. Onlar kamilen mahv olmadıkça hak-i pak-i vatanımızı düşmanlarına terk ile teslim etmezler. Hükümet-i merkezimiz sulhe

45. İbid. Kl. 166 (Belge 10).

yanaşır ve haşa sümme haşa ilhaki tasdik ederse kahraman mücahitlerin cesareti kırılır; maazallah aralarına nifak bile düşer...

Varsınlar harbe devam etsinler; Biz yetim kalacak evlad ü iyyallerine, yaralı düşecek kısımlarına muavenet-i kamilede bulunmağa ve hatta bütün canımızı satarak imdad eylemeye namus ve vahdaniyet-i Hüdaya ve şeref-i askeriyemize kiraren yemin ettik. Yeminimizin birinci nişanesi olan şu küçücük ianeyi gönderiyoruz; daha da göndereceğiz. Maksadımızs hilal-ı Ahmere bir iane daha topladıktan ve tarafınıza irsal eyledikten sonra tayyare siparişatına muavenet etmek üzere birkaç yüz kuruş daha göndermektir. Bizim elimizden şimdilik bu kadar geliyor. Ma-mafih Cenab-ı Haktan dileriz ki birkaç iane daha toplayıp göndermeden bizleri şimal ayılarını tepelemek üzere sevk ederler. İşte o zaman bizim için büyük bayram olur. Ey vatanadaş! Osmanlı askerlerinin hayatı işte budur. Baki devam-ı insaniyet ve gayretiniz mütemennadır efendimiz.

103. Alay 1. Bölük zabitan ve küçük zabitan ile efrad-ı şecaat ve hamiyetmendânı namına Trablusgarplı mümtaz Yüzbaşı: İmza:

Mehmet Hamdi 14 Nisan 328
(27 Nisan 1912)

Akçenin kabzı makbuzunun 103'ncü alayın birinci bölümü zabitan ve küçük zabitanıyla efradı namlarına Yüzbaşı Mehmet Hamdi Efendiye itası veznedarlığa fi: 1 Mayıs 328 (14 Mayıs 1912)

Makbuz verildi fi: 1 Mayıs 328 (İmza)

Yazılacak cevapnameye makbuzun leffiyle irsali kitabete.

Yukarıda yansıtılan duygular içinde savaşıyan Türk askeri için bu gülünç iddia Osmanlı ordusu yetkililerince büyük tepki görmüş, türlü yazışmalara yol açmıştı. Trablusgarp Kumandanı adına Binbaşı Fethi Bey derhal İstanbul'a yazarak iddiayı red etmiş, bu tür alçakça davranışların ancak İtalyanlar tarafından yapılabileceğini haykırmişti⁴⁶:

Belge 11:

Umum Erkan-ı Harbiye Dairesi

Üçüncü Şubesi

Trablusgarp kumandanı namına Erkan-ı Harbiye Reisi Binbaşı Fethi Bey'den varid olan fi 1 Mart 328 tarihli şifreli telgrafname suretidir.

Zabitanımızın Hilal-i Ahmer işareti takmağa tenezzül etmedikleri bedihidir. Bu gibi hareket ve alçakça isnadat İtalyanlardan intizar olunabilir ve buna mümasil

46. Kız. Arş. Kl. 07 (Belge 11).

tasniatın şiddetle reddedilmesi ve İtalyanların zabitan kolundaki işareti görecektedir kadar dışarı çıkmak merdliğinden mahrum oldukları maruzdur.

Osmanlılarla zaten savaş durumunda olan İtalya, uluslararası kuralları geçersiz sayıyor, ancak, yardım kuruluşlarına gerekli önemi veren öbür ülkeler tarafından kendisine yöneltilen olumsuz bir tavırla karşılaşmak da istemiyordu. Bunun üzerine İtalyan Dışişleri Bakanlığı tarafından, Cenevre Sözleşmesi'ne tamamen uyulacağına ve Trablusgarb'a Osmanlı İmparatorluğu tarafından sevk olunacak sağlık heyetlerine dokunulmayacağı güvencesi verildi⁴⁷:

Belge 12:

Bab-ı Ali Hariciye Nezareti

Umur-ı Siyasiye Müdiriyet-i Umumisi

Devair-i Vilayat Kalemi

12542-11

Hülasa: Hilal-ı Ahmerin Masuniyeti hk. Melfuf/1

Saadetlü Efendim Hazretleri

26 Teşrin-i evvel 327 tarihli tezkire-i aliyeleri cevabıdır.

İtalya Devleti tarafından Hilal-ı Ahmer alametinin masuniyeti temin olunmasına muvafık devlet-i Aliyye canibinden dahi Salib-i Ahmerin temin-i masuniyetine ve Trablusgarb'a sevk olunacak heyet-i seferiye-i imdadiye hakkında Cenevre Mukavelenameleri ahkâmına bi-tamamiha riayet şartıyla mukavelat-ı mezkûrenin Salib-i Ahmere bahşettiği bütün imtiyazatın İtalya kuva-yı askeriyesince muhterem tanınacağına dair İtalya Hariciye Nazırı tarafından Almanya Devletinin Roma Sefaretine tevdi edilip Dersaadet Almanya Sefaretinden gönderilen notanın sureti leffen irsal kılındı. Keyfiyet Harbiye Nezaret-i celilesine de yazıldı. Emrû irade efendim hazretlerindir.

7 Mart 328 (20 Mart 1912)

Hariciye Nazırı Namına Müsteşar (İmza)

Heyet-i İdareye / 8 Mart 328

Merkez-i Umumiyyeye malumat verilmesine Ahz-ı malumat edildiğinden hıfzına karar verilmiştir

K.Arş. k.. 07 17e

Fakat İtalyanların sağlık merkezlerine düşmanca saldırıları ve Türkleri kızılıy işaretini kötüye kullandıklarına dair asılsız suçlamaları süregeldikçe Türklerden gelen tepkiler de daha şiddetlen-

47. İbid (Belge 12).

mişti. Derne ordugahından Enver Bey, İtalyanlara kızgınlığını şu satırlarla yansıtmıştı⁴⁸:

Belge 13:

Umum Erkan-ı Harbiye Dairesi

Üçüncü Şubesi

Derne Ordugahından Enver Bey'den mevrud fi: 6 Mart 328 tarihli şifre hallinin suretidir:Zabitlerimizin kollarına hilal-ı ahmer takarak kendilerini setr edecek kadar korkak değildir. Bahusus ki İtalyanlar hiçbir yerde Hilal-i Ahmer efradına değil, sancağına bile ehemmiyet vermeyerek top atıyorlar. Binaen-aleyh bu iddiaların katiiyyen yalan olduğu maruzdur.

Harbiye Nazırı Mehmut Şevket Paşa da Enver Bey'e aynı kızgının duyarlılıkla katılmıştı⁴⁹:

Belge 14:

Umum Erkan-ı Harbiye Dairesi

Üçüncü Şubesi

179

Hilal-i Ahmer Cemiyeti Merkez-i Umumisine

Hulasa-i Meal:
İtalyanların Hilal-i Ahmer efradına
ehemmiyet vermediklerine dair

Saadetlü Efendim Hazretleri

4 Mart 328 tarih ve altmış numrolu tezkireye zeyldir. Zabitanımızın hilal-i ahmer takarak kendilerini setr edecek kadar korkak olmadığına ve ba-husus İtalyanların hiçbir yerde Hilal-i Ahmer efradına değil sancağına bile ehemmiyet veremiyerek top atmakta olduklarına dair Bingazi ve havalisi kumandanlığından da varid olan 6 Mart 328 tarihli telgrafnamenin bir sureti leffen tesyar-ı savb-ı aileleri kılınmağla buna ve işar-ı salife nazaran ifa-yı muktezasına himmet buyurulması ba-bında irade efendim hazretlerindir.

Fi 6 Rebiül-ahir 330 ve fi 12 Mart 328 (25 Mart 1912)

Nazriciye Nazırı

İmza: Mahmut Şevket

48. İbid (Belge 13).

49. İbid (Belge 14).

İtalya'nın bu alçaltıcı suçlamasının ve haksız davranışının Osmanlı Hükümeti olarak protesto edilmesi kararlaştırılınca da Harbiye Nazırı Mahmut Şevket Paşa, Hilal-i Ahmer Cemiyeti'ne bu konuda aşağıdaki yazıyı göndermişti⁵⁰:

Belge 15:

Umum Erkan-ı Harbiye Dairesi

Üçüncü Şubesi

60

Hilal-i Ahmer Merkez-i Umumisi riyaset-i Aliyyesine

Hülasa-i Meal

Zabitanımızın Hilal-i Ahmer işareti

taktıkları hakkında Trablusgarp

Kumandanlığından varid olan tahrirat

suretinin gönderildiğine dair

Saadetlü Efendim Hazretleri

Zabitanımızın Hilal-i Ahmer işareti taktıklarından bahisle buna karşı ittihaz edilecek tedabirden dolayı İtalyanlarca mesuliyet kabul olunamayacağına dair olan iddia gerçi hiçbir vechile şayan-ı itimad olmamakla beraber keyfiyet Trablusgarp ve Bingazi ve havalisi kumandanlıklarından istifsar olunmuştu. bu kerre Trablusgarp Kumandanlığı namına Erkan-ı Harbiye riyasetinden varid olup bir sureti leffen tesyar kılınan telgrafname suret-i katiada bu iddiayı tezkib etmekte ve muhaberatın biraz batı olmasından dolayı henüz alınamayan ve mamafih kariben vürudu ümid edilen Bingazi cihetinin cevabnamesinin de aynı olacağı kavviyen memul bulunmaktadır. Binaen-aleyh bu iddiadan İtalyanların müessesat-ı sıhhiyeye vaki olan taaruzat ve tecavüzatlarını muhakk göstermek üzere tevessül etmiş oldukları tedabir-i tezvir-kârane cümlesinden olduğu anlaşılmağla ona göre ifa-yı icabına himmet buyurulması babında irade efendim hazretlerindir.

Fi 29 rebiül-evvel 330 ve fi 4 Mart 328 (17 Mart 1912)

Harbiye Nazırı İmza: Mahmut Şevket

Heyet-i İdareye 7 Mart 328.

Harbiye Nazeretinden alınan malumata göre Hariciye Nezaretine cevap yazılması ve beynel-milel Salib-i Ahmer Cemiyeti Merkez-i Umumiyesinden mevrud tahriratın bir suretinin leff edilmesi ve cemiyet-i müşarün-ileyhaya tezkip-i keyfiyetle tayyarelerin muamelat gurur-şikenanesi için protesto edilmesi husu kitabete fi 20 Mart 328.

50. İbid (Belge 15).

Osmanlı yöneticilerinin İtalyan suçlamalarına gösterdikleri duyarlılık İtalyanlarda hiçbir etki yapmamış olmalı ki, yalnız Osmanlı tepkilerini değil, bütün uygar ülkelerin de hoşnutsuzluğunu toplayacağını bile bile İtalyan uçakları ve balonları sağlık ve acil yardıma ayrılmış yerleri bombalamayı sürdürdüler. Osmanlı yetkilileri ise, devletin içinde bulunduğu çaresiz durumun kanıtlandığı bu savaşta ancak protesto üzerine protesto gönderebiliyorlardı⁵¹.

Belge 16:

Bab-ı Ali

Hariciye Nezareti

Umur-ı Siyasiye Müdüriyet-i Umumisi Hülasa: Balonlardan atılan
16603-145 bombalar hakkında

Hilal-i Ahmer Cemiyeti Riyaset-i Aliyyesine

Saadetlü Efendim Hazretleri

2 Mayıs 328 tarihli tezkire-i valalarına cevaptır.

İtalyanların kabil-i sevk balon ve tayyarelerden Hilal-i Ahmer bayrağını hamil müessesata bomba atmaları keyfiyetinden dolayı teşebbüsat-ı siyasiye ifası hakkında icap eden süfera-yı seniyyeye mükerreren tebligat-ı lazıma ifa ve ahiren (ek-sik) edilmiş ve bu babda süfera-yı müşarün-ilayhimden cevaba intizar edilmekte bulunmuş olduğu beray-ı malumat beyan olunur emr-i irade efendim hazretleridir.

16 Mayıs 912

Hariciye Nazırı Namına Müsteşar (İmza)

Heyet-i İdareye / 17 Mayıs 328 (30 Mayıs 1912)

Hızı / 27 Haziran 327

Osmanlı İmparatorluğu ile İtalya, bu savaş sırasında Osmanlı İmparatorluğu ile sözde güçlü dostluğuna karşın tarafsız kalmayı yeğleyen Almanya'yı aracı kullanarak bu konuda yazışmışlar ve birçok Avrupa ülkesindeki Osmanlı büyükelçilikleri eliyle İtalyanları protesto etmişlerdi. Bu kez de İtalya, Hilal-i Ahmer çadırlarında askeri malzeme saklandığı suçlamasını ortaya atmıştı. Bu gerçek dışı suçlama da yine kızıl ay taşıyan çadırlar çerçevesinde döndüğü için Osmanlı Hariciye Nezareti Hilal-i Ahmer Başkanlığından bu duruma ilişkin bir açıklama yapmasını istemişti. Açıklama şöyleydi⁵²:

51. İbid (Belge 16).

52. İbid (Belge 17).

Belge 17:

Bab-1 Ali Hariciye Nezareti
22991-3

Hülasa: İtalya tayyareleri tarafından
Hilal-i Ahmer hastahanelerine atılan
bombalara dair

Hilal-i Ahmer Cemiyeti Riyaset-i Celilesine
Maruz-ı Cekerleridir

30 Temmuz 328 tarihli tezkireye cevaptır. İtalya tayyarelerinden Trablusgarp ve Bingazi'deki Hilal-i Ahmer çadırlarına bomba atılmakta olduğundan bahisle düvel-i muazzama nezdindeki süferamız vasıtasıyla mükerreren icra ettirilen protestolar üzerine ahiren İtalya Hariciye Nezaretinde Almanya'nın Roma sefaretine verilip bu kere Berlin Sefaret-i Saniyesinden ba-tahrirat gönderilen takrirde: Bingazi'de bulunan mücahidin-i Osmaniyeden bir kısmı Hilal-i Ahmer çadırlarında ikamet edip işbu çadırlara asakirimize mahsus bir çok mühimmat vaz edildiği ve binaenaleyh şikayat-ı vakıamızın, muharebatta bi-taraf addolunan Hilal-i Ahmer çadırlarından mugayyir-i hukuk olarak istifade etmek istediğimizden münbais idüğü izhar kılınmaktadır. Mugayir-i hakikat olduğu aşikâr olan işbu isnadatın müdellelen tezkibi için lazım gelen malumatın mahallinden bilistilam neticesinin tarafı-ı aciziyeye inbası mütemennadır. Emr ü ferman hazet-i menlehül-emrindir.

27 Eylül 328 (10 Ekim 1912)

Hariciye Nazırı Namına Müsteşar (İmza)

Savaşın başından beri İtalyanların sürdürdüğü bu davranışlar, savaşın yaygınlaşp uzaması ve salgın hastalıkların bu sıcak iklimde hızla yayılmasıyla da birleşiyor, zaman zaman yardım edeceği yerlere ayırdığı yatırımları önceden saptamış Hilal-i Ahmeri de güç durumlara düşürüyordu. Gönderdiği ekiplerin yetersizliği ortaya çıkıyordu. Buna bir örnek vermek gerekirse Ayn-Zara Hastanesi'nin düşman tarafından bombalanıp çadırlarının yakılmasıyla yaralı sayısının kabarması sonucu hastabakıcı sayısının artırılması için Hilal-i Ahmer Cemiyeti'ne yapılan başvurudan söz edebiliriz⁵³:

Belge 18:

Umum Erkan-ı Harbiye Dairesi

Üçüncü Şubesi

499 Müstacel Mahremdir

Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti Merkez-i Umumisi Riyaset-i Aliyyesine

Saadetlü Efendim

Homs cihetine üç tabib ve on hastabakıcının izam edileceğine dair olan tezkire-i aliyelerine cevaben yazılan 12 Kânun-ı evvel 27 tarihli ve 498 numrolu tezkire-i

53. Kız. Arş. Kl. 211 (Belge 18).

acizime zeyldir. Ayn-Zara Hastahanesinin düşman tarafından bombarduman ve çadırlarının ihrak edilmesinden evvelce de kumandanlıktan hastabakıcıya ihtiyaç gösterilmiş olmasından dolayı Homs ciheti için tertibi vaad olunan heyetin bir mikdar daha tevsii zaruri görülmektedir. İcab-ı halin acilen ifa buyurulması mütemennadır. Ol babda emrü irade efendim hazretlerindir.

3 Muharrem 330 ve 12 Kânun-ı evvel 327 (25 Aralık 1911)

Harbiye Nazırı Mahmut Şevket

Bu savaş, yeniden örgütlenmesinden sonra Hilal-i Ahmer'e ilk kez insanlığa hizmeti ciddi bir gereksinme karşısında yansıtma olanağı da getirdiğinden, daha önce de değindiğimiz gibi, dış ülkelerden de pek çok yardım gelmesine yol açmıştı. Almanya, Rusya, Fransa, Bulgaristan, Cezayir gibi ülkelerden bu savaşa İslâm davası olarak bakan halklardan gelen bu sürekli yardımları birkaç örnekle tanımlayabiliriz⁵⁴:

Belge 19 (a):

Bab-ı Ali Hariciye Nezareti
Umur-ı Sehbenderi ve Ticari
ve Hukuk-ı Muhtelite Müdüriyeti
Umumisi Umur-ı Sehbenderi Şb.

Hülasa: Nurnberg'te cem olunan
Hilal-i Ahmer ianesi hakkında

adet

13549-172

Dahiliye Nezareti Vekalet-i Aliyyesine

Devletlü Efendim Hazretleri

Trablus'ta mecruh olan mücahidin-i Osmaniyenin emr-i tedavilerine sarf edilmek üzere daire-i memuriyeti dahilinde cem eylediği 13.194 mark ianenin Berlin'deki Hilal-i AHmer Cemiyeti şubesine tevdi kılındığı ve bu nam ile şimdiye kadar Bavyera Kraliyeti dahilinde derc edilen mikdar-ı ianenin 19.246 marka baliğ olduğu Nurnberg fahri şebenderliğinden işar kılınmağla beray-ı malumat tebliğ-i keyfiyet olunur. Ol babda emrü ferman h 84t-i men-lehül emrindir.

fi: 18 Rebiül-ahire 330 fi: 24 Mart 328 (6 Nisan 1912)

Hariciye Nazırı namına

Müsteşar (İmza)

Bu hususa dair malumat olup olmadığı beyanı muhasebeye fi: 28 Mart 328

Belge 19 (b):

Hilal-i Ahmer Cemiyeti vasıtasıyla Trablusgarp mücahidlerine Kızanlık Hamiyet-mendan kadınları tarafından toplanan iane cedvelidir:

54. Kız. Arş. Kl. 166 (Belge 19 a, b, c, d, e).

Belge 19 (b):

Bükreş Sefaret-i Seniyyesi
aded 27443/12
melfuf

Hülasa: Mösyö Arpad
Dojoredin mektubuna
dair

yüz kronluk bir kıta Avsturya banknotu

Osmanlı hilal-i Ahmer Cemiyeti Merkez-i Umumisine

Macar gazetelerinin Bükreş muhabir-i siyasisi Mösyö Alpard Dojored tarafından sefaret-i seniyyeye gönderilen bir kıta mektupta Macarların ırk münasebetiyle Türklere olan muhabbet ve şamimiyetlerinden ve memleketimizin sürur ve küduruna her Macarın kalben müşterek olduğundan bahisle efkâr-ı umumiyyeyi İtalya'dan celp maksadıyla bazı ecnebi gazeteleri tarafından vuku bulan neşriyat-ı red ve cerh için tahrir eylediği makalat burada bulunan Macarlar üzerinde hüsn-i tesir hasıl ettiği ve bunlardan bazılarının Hilal-i Ahmer Cemiyetine ita olunmak üzere cem ve kendisine tevdi eyledikleri yüz kronu taraf-ı aciziye irsal eylediğini beyan eylemiş ve meblağı mezbur leffen ve aynen takdim kılınmış olmağla vusulünün işarı mütemennadır.

Fi: 7 Nisan 912

Bükreş Sefiri (İmza) Saffet

Öteyandan özellikle Homs'daki yetersiz sağlık koşullarının kolera salgını ile birleşmesi üzerine Trablus kumandanlığı Erkan-ı Harbiye Dairesi'ne yazarak, daha önce gönderilmiş tıbbi levazım ve sağlık personelinin yeterliliğinin bildirilmiş olmasına karşın, bu olaganüstü durumda her iki gereksinmenin de çok arttığı gerekçeyle destek istemişti⁵⁶.

Belge 21 (a):

Umum Erkan-ı Harbiye Dairesi

Üçüncü Şubesi 507

Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyet Riyaset-i Aliyyesine

Saadetlü Efendim

Trablus'ta kolera zuhur eylediğine dair kumandanlıktan mevrud telgrafname sureti leffen irsal olunmuştur. Homs cihetine gönderilmek üzere ikinci bir heyet tertibiyle iştilal edilmekte olmasına ve mezkur telgrafnameye nazaran tedabir-i mukteziyenin ittihazıyla neticesinin inba buyurulması babında irade efendim hazretlerindir.

fi: 4 Muharrem 330 ve 13 Kânun-ı evvel 327 (26 Aralık 1911)

Harbiye Nazırı namına Müsteşar (İmza)

Merkez-i umumiyenin 14 Kânun-ı evvel 327 celsesinde buna aid mukarrerat itti-

56. Kız. Arş. Kl. 211 (Belge 21 a,b).

haz kılınmış olmağla hıfzı
14 Kanun-ı evvel 327
Başkatip (İmza)

Belge 21 (b):

Umum Erkan-ı Harbiye Dairesi
Üçüncü Şubesi

Trablusgarp Kumandanlığından Mevrud fi: 11 Kânun-ı evvel 327 (13 vürudu) tarihli şifre telgrafname suretidir.

Üç gündün beri kolera zuhur etti. Zaten cüzzi olan fırkada musab ve vefiyyat ziyadedir. buraya gönderilen Hilal-ı Ahmer ettibba ve levazımâtın kifayeti anlaşılmuştur. Cenevre Mukavelesi mucibince bu heyetlere mümanat olunamayacağından Trablus tarihiyle mürurlarına ve Trablustan vesaiti nakliyelerinin teminine çare bulunduğu hali cihetten geçmek üzere buraya muntazam ve mükemmel bir heyetin gönderilmesi elzem ve müsterhamdır.

Bütün bağışlar ve Hilal-i Ahmer'in olanca desteği bu savaşın sağlık gereksinmelerini karşılamaya yine de yetmiyordu. Nitekim, bu durumda üçüncü bir ekip göndermek gereği doğdu. Zaten savaş doludizgin süregeliyor, değinildiği gibi zaman zaman yardım merkezleri de zarar görüyordu. Dolayısıyla üyelerden Dr. Arif Bey başkanlığında gönderilen üçüncü ekip 17 Kasım 1912'de Bingaziye gitmek üzere İstanbul'dan yola çıktı⁵⁷. Kahire üzerinden geçecek bu heyette üç doktor, iki yardımcı doktor ve üç hastabakıcı vardı. Heyet bir süre İskenderiye'de Mısır Hilal-i Ahmer'i tarafından karşılandı ve bir süre bu kentte, daha sonra da birkaç gün Kahire'de konaklamak zorunda kaldı. İngiltere'nin savşata tarafsızlığını duyurması üzerine Türk askerlerine geçit vermeyen Mısır, Hilal-i Ahmer Cemiyeti'ne malzeme ikmalinde ve geçit konusunda yardımcı olarak Kurumun ruhuna uygun bir davranış sergiledi⁵⁸. O sıralarda Kahire'de bulunan Hilal-i Ahmer Genel Merkezi üyelerinden Esat Paşa'nın yardımı ve aracılığıyla 3000 lira harcanarak gerekli bütün levazım, hayvanlar ve develerle hastabakıcılar sağlandı. 312 deve ve 4 beygiri içeren büyük bir kabile yola koyuldu. Yine de heyet, savaş alanına ancak 1912 Şubat'ında varabildi.

Bingazi genel kumandanı emriyle Defne'de on yataklık bir şube kurulup Dr. İhsan Bey'in yönetimine bırakıldı. Geri kalanlar

57. Salname s. 108.

58. Salname s. 110.

Tobruk'a geçtiler ve *El Hudure*'de hastahane kurdular. 15 Mart'a kadar savaşçılardan 85 yaralı ve 200'den fazla hasta tedavi edilen bu hastanede *mevlid-i nebevi* hürmetine 250 de çocuk sünnet edildi. Bu hizmetler Hilal-i Ahmere bölgede büyük saygı kazandırdı⁵⁹.

Dr. Arif Bey'in başkanlığında Operatör Dr. Aziz Bey, Dr. İhsan, Fikret Tahir, Nihat Sezai Beyler ve Eczacı Nesib Efendi ile on iki hastabakıcı eşliğinde çalışmaya başlayan bu heyete dört aylık bir görev ödeneği ayrıldı. Bu heyetin hizmetinin söz konusu süre bitiminde uzatılmasına kumandanlıkça gerek görülmedi. Bunun üzerine hastane ve eşyası orduya devir ve teslim edilip heyet geri döndü⁶⁰. Ancak, henüz savaşın bitmediği ve doktor gereksiniminin de sürdüğüne işaret eden Dr. Fikret Tahir Bey, Trablusgarp'ta kalmak isteği gösterince 6 Temmuz 1912'de Hilal-i Ahmer Bingazi temsilciliğine atandı ve Tobruk hastanesini savaşın izleri silinene kadar yönetti.

Hilal-i Ahmer Cemiyeti'nin göndermiş olduğu üç sağlık heyetinin de Trablusgarp'taki çalışmaları, onları denetlemekle görevlendirilmiş, Dr. Abdullah Adnan Bey tarafından beğeniyle rapor edilmişti⁶¹. Bu raporda da görüldüğü gibi tüm Hilal-i Ahmer faaliyetleri çok yönlüydü. Şöyle ki:

Osmanlı İmparatorluğu'nun olanaksızlıkları göz önüne alınarak Hilal-i Ahmer faaliyetlerinin Trablusgarp Savaşı boyunca yaralı ve hasta asker bakımının ötesinde olması da düşünülmüştü. Genel sağlık kural ve koşulları açısından bölgedeki halka yardım edip yol göstermesi rol oynaması amaçlanmıştı. Salgın hastalıkların türeyip yaygınlaşmasını engelleyebilecek çalışmalar yapabilmesi de yöneticilerce arzu edilmiş, bu bağlamda çok önemli bir sorun olan su sorununda Hilal-i Ahmer'in ele alması düşünülmüş ve önerilmiş, asıl adımlar ise savaş sonrası atılmıştı. Bunu Besim Ömer'den şöyle öğreniyoruz:

"Hususiyle saf ve mikropsuz bir su saha-i harbin en mübrem ihtiyaçlarından bulunduğu gibi harp bazan de memalik-i harrede icra edilebileceğinden hususıyla Trablusgarp'ta susuzluk ve sıcak yü-

59. Ibid.

60. OHAM sayı: 1, s. 16-20.

61. OHAM s. 20.

zünden çekilen sıkıntılar malum bulunduğundan cemiyetçe tedariki muktezsi levazım sırasında kullanışlı süzgeçlerle buz makinalarının sipariş ve celp edilmesi derece-i vücubdadır⁶².

Düşünülen yaygın hizmete karşın olanaksızlıklar nedeniyle Hilal-i Ahmer Trablusgarp'taki faaliyetlerini yaralı ve hastalar konusunda yoğunlaştırabilmiştir.

Değınilen üç heyet, Trablusgarp'taki görevleri süresinde 3000'den fazla hasta ve yaralı tedavi etmiştir. Bu sayılar şöyle ayrılmaktadır:

I. Heyet: 347 yaralı, 156 hasta

II. Heyet: 575 yaralı, 212 hasta

III. Heyet: 1718 yaralı ve hasta.

Bu sayılar kayıtlı olanlardı. Bunun dışında seyyar hastane ve polikliniklerde pekçok Arap yaralı ayakta tedavi görmüştü. Yaralılar arasında ölüm yüzde dört dolaylarında saptanmıştı. Hilal-i Ahmer Cemiyeti genel masraflarının tutarı ise 20.000 Osmanlı Lirası dolaylarındaydı⁶³.

Hilal-i Ahmerin Trablusgarp Savaşı'na ilişkin faaliyetlerinin burada bittiği söylenemez. Gerçek Türk-İtalyan savaşı Ekim'de imzalanan Ouchy andlaşması ile son bulurken Trablusgarp'ta iç savaş süregelmiş, dolayısıyla savaş yaralıları, iklim ve savaşın kötü koşullarının getirdiği salgın hastalıklar ve mağduriyet, yoksulluk son bulmamıştı. Hilal-i Ahmer de gerek Trablusgarp'taki yerel halktan gerekse Türkiye'ye göçenlerden yardım elini çekmemişti. Zaten Hilal-i Ahmer Cemiyeti savaş boyunca yazımızda özetlemeye çalıştığımız gibi yalnız çarpışmalarda yaralananlara değil, halkın genel sağlık koşullarıyla da elverdiğince ilgilenmeye çalışmıştı. Unutmamak gerekir ki savaşın başlangıcında Hilal-i Ahmer daha emekleme çağında idi. Ancak, her türlü destekle gitgide güçlendikçe Kurumdan halkın da beklentileri çoğalmıştır. Bu aşamada Hilal-i Ahmer yöneticilerinin amacı, Kurumu daha da güçlendirmek olmuştu. Besim Ömer Bey'in daha önce de değındığımız önerilerini içeren raporunda Hilal-i Ahmer Cemiyeti'nin faaliyetlerinin henüz yeterli

62. Besim Ömer: A.g.e., s. 48.

63. OHAM s. 16-20.

olamadığına, Kurumun daha güçlenmesinin kendisini uluslararası düzeyde tanıtıp kabul ettirmesiyle mümkün olacağına işaret edilmişti⁶⁴:

"Hilal-i Ahmer muvaffakiyeti bir taraftan mevcudiyetini gösterecek icraat ve asara, diğer cihetten her vesilede ve her suretle ilanat ve neşriyata tabidir ki maalesef cemiyetimiz bidayet-i tesisinden beri bu babda arzu edildiği vechile teşebbüsât-ı lazıma ve kâfiyede bulunmamıştır. Washington Konferansında söylediğim gibi Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti yaşına ve cüssesine göre Trablus'a heyet-i sıhhiye sevkıyatı ile pek büyük bir hizmet etmiştir. Fakat cemiyetin bu hizmetinden memletimizde kaç kişi habirdir? Bu babda lazım geldiği kadar neşriyatta bulunmadığımız gibi herkesin nazar-ı dikkatine çarpacak hiç bir eser de gösteremedik"⁶⁵.

Besim Ömer, önerileri içinde Hilal-i Ahmer'in yalnız savaş anında yaralar saracak bir yardım eli değil, tüm sağlık hizmetlerine her zaman eğilecek, ülkeyi uygar insana yaraşır tüm sağlık ve sağlıklı yaşam koşullarına eriştirebilmede yardımcı bir kurum olabilmesinin özlemine yansıtmıştır. Kurumunun tanıtılması, bu amaca erişmede çok önemli görülerek Trablusgarp Savaşı'nda faaliyetlerini içeren istatistik ve resimleri hatta bir de yıllık (salname) yayınlaması düşünülmüştür⁶⁶. Bu suretle kendisinden çok daha önce düzenli faaliyete başlamış Salib-i Ahmer'e yetişip insanlık hizmetinde Salib-i Ahmer'le birlikte yürüyebileceği düşünülmüştür. Ancak, bilindiği gibi, Trablusgarp Savaşı, Osmanlı İmparatorluğu için başka bir büyük savaş, Balkan Savaşı başlarken sona ermiştir. Daha doğrusu, Trablusgarp Savaşı'nın çıkış nedenlerinden pek farklı olmayan nedenlerle, 1912 yılı Ekim'inde Osmanlı İmparatorluğu Balkan ülkelerinin saldırısına uğramıştır. Karadağ'ın attığı ilk adımla Balkanlarda çoktandır dolaşan savaş bulutları şimşeğe dönüşmüş, Osmanlı, iki cepheli savaştan kurtulabilmek için İtalya'dan barış isteğinde bulunmuştur. Böylece Osmanlı İmparatorluğu'nun itildiği yeni savaş yüzünden, güçlenmesini savaş koşulları içinde yürütmek zorunda kalan Hilal-i Ahmer'e bu savaş; uzanacak yeni savaş madurları, saracak yeni savaş yaraları getirmiştir.

64. Besim Ömer: A.g.e., s. 44.

65. İbid.

EK:**OSMANLI HİLAL-İ AHMER CEMİYETİ HANIMLAR
MERKEZİ ÜYELERİ:**

Prens Abbas Paşa refikası
Hariciye Nazırı Prens Sait Halim Paşa refikası
Merhum Hidiv İsmail Paşa kerimesi
Mahmut Muhtar Paşa refikası
Nusret Beyin refikası
Merhum Prens Osman Fazıl Paşa kerimesi
Teşrifat-ı Umumiye Müdürü İsmail Cenani Bey refikası
Ayandan Ahmet Rıza Bey hemşiresi
Hariciye Kalemi Mahsus Müdürü Erhem Bey refikası
Mühendis Asadoryan Efendinin refikası
Ethem Bey refikası
Washington Sefareti İkinci Katip İbrahim Bey refikası
Rüsumat Tahrirat Müdürü Ragıp Bey refikası
Doktor İlyas Paşa refikası
Sadri Esbak Sait Paşa kerimesi ve Nuri Bey refikası
Ali Nazmi Paşa kerimesi ve İsmail Paşa refikası
Merhum Gazi Ethem Paşa refikası
Teşrifat Nazırı Merhum İbrahim Paşa refikası
Cebeli Lübnan Mutasarrıfı Kuyumciyan Paşanın refikası
Ayandan Bohor Efendinin refikası
Pancer Beyin refikası
Surayı Devlet Mülkiye Dairesi Reisi Tevfik Bey refikası
Nafia Müsteşarı Sabıkı Cemal Bey refikası
Merhum Cevdet Paşa kerimesi
Hüseyin Hilmi Paşa refikası
Merhum Hamdi Bey refikası
Sadri Esbak Hakkı Paşa refikası
Halit Ziya Bey refikası
Hariciye Mümeyyizlerinden Basri Bey refikası
Mısırlı Hüsnü Bey refikası
Müze Müdür Halil Bey refikası
Halil Hurşit Bey refikası
Mergum İbrahim Paşa kerimesi ve Vasfi Bey refikası
Hariciye Evrak Müdürü Umumisi Hayrettin Bey refikası
Hahambaşı Efendinin refikası
Sabık Bursa Valisi Daniş Bey refikası
Dellasuda Faik Paşa refikası

Diran Gümüşgerdan Efendinin refikası
Diran Kelekyan Efendinin refikası
Ayandan Merhum Rifat Paşa kerimesi
Doktor Kilisli Rifat Bey refikası
Manyas zade merhum Refik Beyin kain validesi
Doktor Zoiros Paşanın refikası
Merhum Sırrı Paşa refikası
Merhum Sami Paşa kerimesi
Sait Bey refikası
Yağcı Şevket Bey refikası
Milli Banka Şube Müdürü Suphi Bey refikası
Washington Sefiri Ziya Paşa refikası
Bursa Valisi esabakı Azmi Bey refikası
Merhum Osman Paşa kerimesi
Doktor Akil Muhtar Beyin refikası
Dahiliye Nazırı sabıkı Reşit Bey refikası
Düyun-u Umumiye Müdürü Ömer Besim Bey refikası
Mektebi Tıbbiye Müdürü Ali Galiğ Bey refikası
Hariciye Nazırı sabıkı Nuradonkyan Efendinin refikası
Erkanı Harbiye Müdürü Halil Bey refikası
Harbiye Müsteşarı Fuat Paşa refikası
Ayan Reisi Ferit Paşa kerimesi
Faik Paşa refikası
Doktor Kasım İzettin Bey refikası
Yenişehirli Kevkeb Bey refikası
Bankı Osmani Muamelatı Cariye Müdürü Keresteciyan Efendi refikası
Doktor Kenan Bey refikası
Sabık Selanik Valisi Kazım Bey refikası
Merhum Ziya Bey refikası
Manok Azaryan Efendinin refikası
Mahmut Agah Bey refikası
Beyoğlu Mutasarrıfı Muhittin Beyin refikası
Hilalı Ahmer Müfettişi Umumisi Mehmet Ali Beyin refikası
Bahriye Nazırı Mahmut Paşa refikası
Sehremaneti Meclis reisi sabıkı Mahmut Paşa refikası
Nesim Mazliyah Efendinin refikası
Merhum ziya Beyin kerimesi, Veli Bey refikası
Paris Sefiri rifat Paşa refikası
Düyunu Umumiye Mektupçüsp Vahit Bey refikası
Şurayı Devlet azasından Yusuf Razi Beyin refikası
Ayandan Zare Dilber efendinin refikası
Gabriyel Servihan Efendinin refikası

Erkanı Harbiye Kaymakamlarından Abdürrauf Bey re fikası
Leyli Darülmuallimat Müdüresi
Tevfik Fikret Beyin refikası
Viyana Sefiri esbakı Mahmut Nedim Paşa refikası
Cemil Bey refikası
Hulusi Bey refikası
Göz Tabibi Doktor Acemyan Efendin refikası
İkdam Gazateşş sahibi İmtiyazı Cevdet Bey refikası¹

---

1. Türkiye Kızılay Derneği 73 Yıllık Hayatı (1877-1949) Ank. 1950 s. 17-19.

BELGE: 1

کلا دوماه فواید کومری سزای مجازات عینه فارسی است که در این حکم مذکور است. خانم در مادرانک ...

انحدون اگر قاریتدیندی انصای کوسینده سربلییه عینه سزای خیری نوله: عرض خانم
ما یکه عینه عیان مایله ...
ادلیسری قادیله ...

کچون وکونه وری کوه تار وکوره عینه عانه ساره مجروره نولیانر
مادریزل - برتری - دولت قادیله سنست

اولشم - علی
مادریزل - آندو مار
مادریزل - بوردسه
چا بیلم - افونه
مادریزل - لرمانه
فانسه عینیه امر انکار امانت عینیه نازریندی
عالم بریار عینیه لطفه نومیله سنست

کوند وری عینه عینه نوله نولیانر
مادریزل - کورنوخ - دولت علم عینیه
مادریزل - لیکه روتراقت
مادریزل - مارغین روتراقت { اورتیا عینیه سنست

ماری

BELGE: 3

ایستادنبول: ۲۰

۶ ۹

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
اَوَّلُ حَرْفِ الْاِسْمِ

ضد سوال:

صداں امر و از شمس بیت دلان

اوّل حَرْفِ الْاِسْمِ

۲۰
۶۹۶

صداں امر و از شمس بیت دلان
بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
اَوَّلُ حَرْفِ الْاِسْمِ
۲۰
۶۹۶

اخرینک انی... درینک... کاتبی...

BELGE: 4 b

مذله

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
تَبَاتُ الْوَجْهَانِ
عَلِيٍّ وَآلِهِ

هدیه محمدی منصفه عمری

عدد نوی ۱۱۲
عدد قلمی ۱۱۲

قولیو سینه سینه همدان عمرانی اولادنه شهزاده همدان عمری منصفه طوبیونیتو دیروز الهی
انقد لای دبی سینی هادی نقطه بین داعایه اشک ایرون همی منصفه همدان بوسای
ماده سینه کتیب ۱۸ لورون ۱۸ ماده سینه ۱۸ لورون ۱۸ ماده سینه ۱۸ لورون ۱۸
نصف سینه بوسای ماده سینه کتیب ایان دیرینه ماده سینه ۱۸ لورون ۱۸ ماده سینه ۱۸ لورون ۱۸

با صلوات
محمد عمری

افتره نضم منصفه سینه ایلم ورم زاله ۱۵۱ تاریخ ۱۳۹۹

منصفه سینه بوسای منصفه سینه ایلم ورم زاله ۱۵۱ تاریخ ۱۳۹۹
منصفه سینه بوسای منصفه سینه ایلم ورم زاله ۱۵۱ تاریخ ۱۳۹۹

166
10.11.2019

BELGE: 4 c

Room 502
140 Nassau Street
New York City

July 16th, MCMXXII.

THE IMPERIAL OTTOMAN RED CRESCENT SOCIETY

CONSTANTINOPLE.

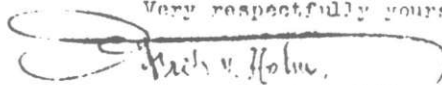
Dear Sirs:-

I have the honour to inform you that I have not, as yet, received any receipt or letter or "avis", that the 25.-francs, which I had the honour to cause to be paid to you as a Gift for the Tripoli campaign in FEBRUARY 1912, ever reached the treasurer of your funds for this purpose.

I give you this information, because I think it is right that you should know, that your receipt has not yet reached me - and not because the amount is of any consequence:

The Consul-General of Turkey here intimates, that my contribution made me a life-member of your Society. Is that so?

Very respectfully yours,

Paul V. Holm,
Doctor phil.

BELGE: 5

تاریخ: ۲۰۲۰/۰۸/۰۵

عمادی لدران انجمنیت مرکزی بی بی یوسفینہ

تاریخ: ۲۰۲۰/۰۸/۰۵

بسم اللہ الرحمن الرحیم

ادعوتی

۲۶۰

سازمان اوقاف

تقریباً ۱۰ تا ۱۵ روز قبل از شروع مراسم، اوج طیب و مقدار کافی دست بچید. مرکب برهمنی صحران ایلک اوزره
 افسار ایزد برکت و در وقت روز یکشنبه ۱۰ روز قبل از شروع مراسم، اوج طیب و مقدار کافی دست بچید.
 وقت روز یکشنبه ۱۰ روز قبل از شروع مراسم، اوج طیب و مقدار کافی دست بچید. لازم است اطفال ایلک اوزره
 وقت روز یکشنبه ۱۰ روز قبل از شروع مراسم، اوج طیب و مقدار کافی دست بچید. لازم است اطفال ایلک اوزره
 وقت روز یکشنبه ۱۰ روز قبل از شروع مراسم، اوج طیب و مقدار کافی دست بچید. لازم است اطفال ایلک اوزره

رحمة علی

BELGE: 6

ایستادانولیک

۴

عمانی هلال احرار عثمانی رکن عثمانی یانین کورس

ایستادانولیک

۲۹۸

شماره ما:

۱۰۰

سازنده انجمن

۹ ماهه انجمن تاجیک تاجیکستان در تبریز
دو کس و سفاکانه که حدود ۱۰۰۰ نفر
ایچره تاجیکان قزاقستان و قزاقستان
در باره امر دزده این گروه تاجیکان

چراغ

با هم تعلق

چراغ

BELGE: 7 a

هـ

هلال اهر جمعیتی ریاسته

خدا

لوزره ره طرابهر غربه ره هلال اهر جمعیت

لهجری خفت

ملفون

۱

۱۴۰۱/۰۱/۰۱

علائقو اوقم خهتری

هلال اهر جمعیت لوزره ره تشکیل بجهی طرفه میده هر پوره ایرلک لوزره تربیت و اهضار ایرلی هفت طیه نك ایجاد و تطبیق
اقتاری چونه اقتضایه معمه تصقیق نك سرعت اجری حقه لوزره سفارینه سینه وارد اولاد تقاضه نك صورته فرجری لغه اصلی
اونضا سفارینه سینه اعصی ایجا بایره جوابت تربیت نك معوجه لازم نك عاجزه انبای شماره اروا اوقم خهتری مکنه

حاجیه طریزانه
امریزه مدیرکلیه

اصفهان ۱۳۰۱/۰۱/۰۱
دکتر ناصر باولایی

محمد علی

BELGE: 7 b

عاجز جمیع نفوس و سائر خلق تاریخہ لوزرہ سولہ ستمبر سنہ ۱۰۸۰ھ
۱۰۸۰ھ لوزرہ سولہ ستمبر سنہ ۱۰۸۰ھ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
نظام الامور خلیفہ
الوزرہ سولہ ستمبر سنہ ۱۰۸۰ھ
ترجمہ سید محمد

جماعت اسلامیہ طرفہ بردہ تاجت اولناہ لھلال اھر جمعہ سکہ تسکین ایچ پی لھبت طبع
لوزرہ لوزرہ برابر تمام امور بولین رطربس غربہ تھن غربت اولین فریہ شجہ مذکورہ نکتہ میدا
مردہ عددہ نظردہ اجری فعالیت ایدہ بیس اجورہ ہوزرہ مفاد لھناہ توفیقاً جانب لھو سولہ
عناہ لھلال اھر جمعہ سکہ بر سکہ لوزرہ سہ خدیفک تلفرادہ بھکرہ بلدی برنی ذات عالی
نقہ تھیندہ بھالیدم دیکر بالجد معاملات منفرد بردہ ایفا اولند لھیفہ لھیلک حران
اجورہ بالفسالہ اندر معاد تصدیقہ انتہہ لوزرہ عاجز جمیع نفوس

۱۰۸۰ھ
۱۰۸۰ھ

BELGE: 8

Handwritten signature and stamp in Arabic script.

Handwritten signature in Arabic script.

Handwritten text in Arabic script, likely a note or explanation related to the document.

Handwritten text: 07 / 1-1704-19/2

HİLAL-İ AHMER VE TRABLUSGARP SAVAŞI

BELGE: 9

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
 ۱۲۶۶

۵

صلوات محمدی مرکز عربیہ اسلامیہ

سازگار اقصیٰ

۱۲۶۸ھ تاغی تک عبدلی جہاد پر . صلوات محمدیہ صلوات محمدیہ وضعی
 اندر کہ بلکہ وہ بلکہ . آجہ بنانیدہ جوں قویات صادرہ سندہ جوں آہ
 صلوات محمدیہ صلوات محمدیہ صلوات محمدیہ صلوات محمدیہ صلوات محمدیہ
 باغی برکت برکتہ صلوات محمدیہ صلوات محمدیہ صلوات محمدیہ صلوات محمدیہ
 صلوات محمدیہ صلوات محمدیہ صلوات محمدیہ صلوات محمدیہ صلوات محمدیہ
 صلوات محمدیہ صلوات محمدیہ صلوات محمدیہ صلوات محمدیہ صلوات محمدیہ
 صلوات محمدیہ صلوات محمدیہ صلوات محمدیہ صلوات محمدیہ صلوات محمدیہ

صلوات محمدیہ صلوات محمدیہ صلوات محمدیہ صلوات محمدیہ صلوات محمدیہ
 صلوات محمدیہ صلوات محمدیہ صلوات محمدیہ صلوات محمدیہ صلوات محمدیہ

07
 15-March-1912

BELGE: 10

حضرت عالیله رینه

رئیس بیك انوری

صدور لهر جمعیه خیره سنك تكلكنه كي مقصد مقدر معلوم
معلوم و مقصد قدر . جمعیه محترمہ ایزان معاشرت بونك انور
وبانی عمائل و اهل اسلام بچون فرض . بون مالک انور
درا ایك صورت معاشرت همیشه افسانیه مجبور . اوست
و مجبور . چونك ملت ، وطن زمین و كل ؛ خدای سرف
صورت انكاف ایسه ... ملت زمین ، وطن ماده ذی
سورت الریدی بالطبع و هاز باده معاشرتہ بونر ایك .
بنا علیه انك ایك ایزان سنك ، قوتون انجمنه بریکره
یلدیکن اوجور کور عذر سنك صدر الریمر قولله بزی
ستقره منونیه المیزی رجا ایله . دنیاك هر کور انورده

انلده هم جینلرینه و علی الخصوص وطنلرینه ایزان معاشرت ایلیون طور بیلورن بزرگ سیدی
و بیگانه قالمز مکنه و کل . نیز انك ایجنده سعادت و طه ، منافع ملیه واردر . اساساً
معز و وطن ، معظم ملتون باسنه جویرلکه بولنا انتر تقار ، سعادت دولایل و الحاح
بور دزه دیکلان اجنبی انظار احترامی معلوم و محقق در . لکن اوردنی الطبع ، خائن دشمن
قلعیل بیلمی در که عمائل و بانام عثمانی اردوی هیت عالی - ان کوچیک بر فخر دنه ان بون
برقوت انزه قدر - دائمی محافظه و طه و ملت ارغورنده هر درلو فدای کالنی و زمانده حیات
کر انبراشی بیلد خدای حاضر در . سنلردنبری تصور و اخراً قسماً ساحه فعلیاته جیقاریلان وطنی
بار لاهمه ، تقییم غراما ایلمک مقصد دناسکایسنک مقدمات عیدیه کی مهجد ایسه ده بز صوٹ
مقدم الریمر و وطنک ان حبیب ، ملتک قوی برابطه کی ، خلوقتا اسلام بونک بر سنلشتی
اولان سوکیل طرابلس ، غریب و لاتی کویزین . و دنیا مذکورده قسجه مقارن جیلک ، جیسین

BELGE: 10 a

ایالتی ایزدک ارتکاب ایشکلی فضای دایره ایله کورک حیاتلی
ایضا اوزون موعین. خدای ذوالجلالک عظمت و حدایت
سجایت قیامت کورک ساقیتک بعبیتک ورتک مانعتی اولور
مطلوبه بطلوبه عیلمه و شاکت وده ساعده استخفال ایره ورتک
کینون و صفتای مورده انتقامی ایزدک؛ لکن ناسانه
یکون اولورک نه انتقامی ایره. غیب حیدر اوزون
شرفه حدودون نه یک یا قیتمه. اوزده ایالتیله و باجود
ایالتیله صیالیر، مفض اولون شمال ایلم بولور. و
کولبی مجاهدتی ترد و تارون قانی مکللا ایره.....
شیریلک یا کز شوق اولیای امور اقبورون دن، قوتنا کین
یا عظمی اقبورون جا استعام الیزک صلحه تقوی بولور.
نه مجاهدین اقبورون این. اولر کلا کلا کلا کلا
بال و طوری کنگلینه ترک اولم اقبور. کلا کلا کلا کلا
صلحه یا شوق حاشا اقبور تصدیق ایره قوتنا کین
جبارتی قیلمور، معاندانه اولورن قفا کلا کلا کلا کلا

تورسونده دوام ایسوند؛ نه نیم قالمجه اولاد و عیالده، یاره لی دورجه قسملنه معاوت
کاملده بولمق و حتی بون جانموری صانه ره امداد ایلمک ناموسی و حدایت خدی و شرف
عکسینه کرا یا عین اینک. عینینک بیجی شانه س اولون شو کولک اعانه کونور بوز؛ دهاده
کونوره جک. مقصد صلا اقبور به اعانه دهه طویلا دقن و طرفکزه ایسال ایلمکدن شو کله طیاره
سیار شانه معاوت ایتمک اوزره به قایم یوز غدوه دهه کونور کدر. نیم ایزدن تحدیلمک یوزده
کلور. بیانیه عیان حقدن دیکر کله به قایم اعانه دهه طویلا یون کونور دن نه لری شمال ایسار
یه طیک اوزره سووه ایسار. ایته اوزمان نیم ایچون بون به نامام اولور. ای وطنده ایته
عکسینک حیاتلی ایته بود. باقی دوام اناسیت و غیرتک قس در اقبور کلا کلا کلا کلا 16 - 17

۱۶
اولیای کلا ضابطان و کولک ضابطان
ایله اولاد شجاعت و صیغه ای ناسانه
کولک غلبه ایسه حمتا یوز بکلی

BELGE: 11

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
 الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِیْنَ

هـ
 قاضی قزاق قزاق خانم ارطغرپ بیگی کیلکے قاضی کیلکے
 رازدورس (سار) تاجیو قزاق خانم قزاق خانم

ضابطہ قزاق خانم ارطغرپ بیگی کیلکے قزاق خانم ارطغرپ بیگی کیلکے قزاق خانم ارطغرپ بیگی کیلکے
 ارطغرپ بیگی کیلکے قزاق خانم ارطغرپ بیگی کیلکے قزاق خانم ارطغرپ بیگی کیلکے
 ارطغرپ بیگی کیلکے قزاق خانم ارطغرپ بیگی کیلکے قزاق خانم ارطغرپ بیگی کیلکے

۵۷

۱۹۱۲ - ۲۴ - ۱۶ - ۱

BELGE: 12

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
مَدْرَسَةُ تَرْغِیْبِ طَلَبِ الدِّیْنِ
الْمَدِیْنَةُ الْمَدِیْنَةُ الْمَدِیْنَةُ
دَوْلَةُ الْعِلْمِ وَالْإِسْلَامِ

۱۱-۵۶۴

صدیق اور حسین بیٹے کو

خدمت
ہلال احمدیہ کے دفتر
مفتی

سماں تو انم حضرت
۶۶ سربراول ۷۷ تاریخ نہ کرہ عدلی صرا بیدر ایٹالیا دولتی طرفندہ ہلال احمدیہ کے صوفی ناہیہ لکھنے مقابل دولت علم جاقندہ
دنی صلیب امریک نامہ صورت و طرا جس فرسویہ اولز صہ صبت سفرہ امدادہ صفدہ جنورہ مفاد لاری احکام شمارہ رعایت شکر سفارہ
نکویہ تک صلیب امریکہ جسہ اندکی بنوہ اشیا انکے ایٹالیا فرای عسکر بجز مخم و طمانہ جنز و اثر ایٹالیا خارجہ باطری طرفندہ ایٹالیا دولتی و ما
سفارہ نورایچ ایدلیوب در سعادت المانیہ سفارہ نہ کہ نہ دیوہ نورونکے صورت لفا ارسال تلف کجیت صریہ نظارت جلد سزہ و لکھ
ارد رازہ انم حضرت لکھ ۷۷ ۷۷
بہ نامہ لکھ
مشکار
اور

صفت ادارہ جہاد اسلامی
را عینہ سعادت و بڑا
انہ سعادت ابرار لکھنے
۷۷ مارچ ۷۸

۵۲
2-March-1912

BELGE: 13

نه
 درنه اردو لاهنده انور بده مورود امانت تاريخ مشرفه
 عليمه مورينه -

ضابطه غير قولدين لاهول امره فرمه كنديري ستر ايه جده قد - قورقانه دكلارد - با معنوه كرايانه
 هيچ بر بده لاهول امره فراديه دكل سجا غز ايه احميت وير بيرك طوب استورر - بناؤ هلم بود عالينه
 قطعاً يله اولدين معروضه -

07
 6 - 1912 - -

BELGE: 14

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
الحمد لله رب العالمین
۱۲۹۶

هلال امر عثمینی مرکز غریبه

استان قونیه

شعبه مال:

ایالتانک هلال امر افرازمه اجمت در
دار

سازو انج مجتبه
ایالتانک تاریخ و التمه نمودن کرده بدیدر خایه ترک هلال امر طافه کنیز بی سزایه بد قدر قور قای
اولدینه و با عظم ایالتانک هیچ بریده هلال امر افرازمه دکل بخا نمید اجمت و بر بر رک طویا آتقه اولدنه
دار سفاری و هوایی قومانده افندنه ده وار اولدنه ایالتانک تاریخا طرفه افام بند بر صورت لغا نیار صهب قایده
فانته بیا و اسخایا بقه نکر ا ایضای تقفانته کمت جرد طری این اراده انج مجتبه بدیدر
و یاره
۱۲۹۶
۱۲-13-14-1912

07
12-13-14-1912

BELGE: 16

عادتو انجمن خوارزم
۱۲۶۰ ساله تا به تازگی در اولین جولای - اینا فیما بین خوارزم سوریه با برود و طهارت و لرزه شدیدی اجربا ایستحق عمل سوسه
بر با آخری کیفیت هم در اولین شبانه سینه ایفای حق و امانت ایراد شدای سینه بر کدرا بیضمانت نوزده ایضا و قدرت
ایشه در برابره شدای شایسته همواره ایستخ - ایستخه بر نومه اولین برای سفیران بیاره ایستخ - ایستخه نوزده اولین ایستخ
خطم چه نظری تا
مشکله
۱۲۶۰

دستخوده به ۱۵/۴/۱۲۶۰
مقط ۱۵/۴/۱۲۶۰

BELGE: 17

411-4441

هلال احمدیچین - باست جدید

ضد: اینالیا علیا به لری طرفه در کتبه
فست خا زرتنه اینیو به بوسیا او را

مصدومه جا لری به

۴۰ نو - ۴۸ تاریخه نکره به جوا به اینالیا علیا به لری نه لری لیس غریب و سفا نکره کی هلال احمدیچین در لری بوسیا انمفده اوله عینه به
بجمله دول مسطر نکره کی سفاز واسطه سیر سکر اهر ایند برلیبه بر و تستور او زرتنه اهر اینالیا علیا به لری نظر نکره آلمانا نکره
روما سفاز نه ویرلیوب بوکره برلیبه سفاز نه سینه سینه با خدیجات کوندر بلنه نظر نکره : بنکاز بده بولنا به سما لکه به سما لری به لری هلال
احمدیچین در لری افامت ایند اشویا در لری عساکر نه مخلص بر هیوه مرهات و ضح ایند لری و بنا نکره شکایات و افدن نکره کتابا
بی طرف عدالتا به هلال احمدیچین در لری به سفاز صفور اوله به استفاده اینک ایست و لری نه سفیت ایند کی از با به جلقه به به
سفاز حقیقت اوله لری اشکا اوله به اشوا اسانانک مد لری نکره بی اچیره لازم کلمه معلوم مانک کلمه به به استعلام نکره لری طرف

خارجه نا لری نامنه
سفاز
اینک

عاجزی بر ایناسی سفاز در اسر و فرما نه حضرت مد لری اوله
اینک

BELGE: 18

ایستاد انبوت

فلسطین اسلامک جہاد اکیڈمی

مقامی اتحاد... عربی مرکز عربی باستان

اصحیہ

صورت نام:

۲۰۰۸

میں

بیت

سازو انج

عس جیہ اوج طیب داوہ... عہدہ رازہ خانہ...
 ماہیت د ۹۹۸ نور...
 داوہ وہ قوما...
 تریسی خودی کو...
 ایچے ایچے ہا...
 ایچے ایچے ہا...

BELGE: 19 a

 تدریس و تربیت

 ۲۰۴۹-۱۷۷

وایم تقو...

 ...

*

 ده نلد اشتم...

 ...

 ...

 ...

۱۶۶

 ۱۵-۱۲-۱۹۲۲

برده و در...

ردیف	شرح	مقدار	واحد	مجموع
۷۰	نقد بکد			
۷۱	عبدالله خان زنده	۱۰۰	تومان	۱۰۰
۷۲	کریمی خان	۱۰۰	تومان	۱۰۰
۷۳	ابوبکر خان	۱۰۰	تومان	۱۰۰
۷۴	خان محمد افند	۱۰۰	تومان	۱۰۰
۷۵	خان محمد افند	۱۰۰	تومان	۱۰۰
۷۶	خان محمد افند	۱۰۰	تومان	۱۰۰
۷۷	خان محمد افند	۱۰۰	تومان	۱۰۰
۷۸	خان محمد افند	۱۰۰	تومان	۱۰۰
۷۹	خان محمد افند	۱۰۰	تومان	۱۰۰
۸۰	خان محمد افند	۱۰۰	تومان	۱۰۰
۸۱	خان محمد افند	۱۰۰	تومان	۱۰۰
۸۲	خان محمد افند	۱۰۰	تومان	۱۰۰
۸۳	خان محمد افند	۱۰۰	تومان	۱۰۰
۸۴	خان محمد افند	۱۰۰	تومان	۱۰۰
۸۵	خان محمد افند	۱۰۰	تومان	۱۰۰
۸۶	خان محمد افند	۱۰۰	تومان	۱۰۰
۸۷	خان محمد افند	۱۰۰	تومان	۱۰۰
۸۸	خان محمد افند	۱۰۰	تومان	۱۰۰
۸۹	خان محمد افند	۱۰۰	تومان	۱۰۰
۹۰	خان محمد افند	۱۰۰	تومان	۱۰۰
۹۱	خان محمد افند	۱۰۰	تومان	۱۰۰
۹۲	خان محمد افند	۱۰۰	تومان	۱۰۰
۹۳	خان محمد افند	۱۰۰	تومان	۱۰۰
۹۴	خان محمد افند	۱۰۰	تومان	۱۰۰
۹۵	خان محمد افند	۱۰۰	تومان	۱۰۰
۹۶	خان محمد افند	۱۰۰	تومان	۱۰۰
۹۷	خان محمد افند	۱۰۰	تومان	۱۰۰
۹۸	خان محمد افند	۱۰۰	تومان	۱۰۰
۹۹	خان محمد افند	۱۰۰	تومان	۱۰۰
۱۰۰	خان محمد افند	۱۰۰	تومان	۱۰۰

ردیف	اسامی معادین	مقدار
۱۷۹	نقد سبزی	۹۵
۱۸۰	کتیبا احمد آغا حسن خان	۱
۱۸۱	بیمه کا - خان و والد وی خان	۱
۱۸۲	سلف خان	۱۵
۱۸۳	احمد آغا حسن خان	۲
۱۸۴	شیرین بادشاہ احمد خان	۱
۱۸۵	ازلیچہ بلوان خان	۱
۱۸۶	توندہ مصطفیٰ آغا حسن	۱
۱۸۷	فدینہ دار احمد خان آغا حسن خان	۵۰
۱۸۸	خلیل ہا دوسہ تاش والد وی خان	۲
۱۸۹	سلف آغا حسن خان	۲۰
۱۹۰	سلیما بک خان	۲۰
۱۹۱	سید	۱۹۰۹
نقد (۱۹۰۹)		
بیون		
۱۹۲	بابا سلیمان تریچ قادیانی گزندہ	۱۴۶
۱۹۳	سید	۲۱۰۰۰
۱۹۴	برہان خان	۵۰۰
۱۹۵	نقد (۲۰۰۰)	۲۰۶۰۰
۱۹۶	بیون (۲۰۰۰)	
۱۹۷	حیات پورہ (۲۰۰۰)	

۱۷۵
۱۷۶
۱۷۷
۱۷۸
۱۷۹
۱۸۰
۱۸۱
۱۸۲
۱۸۳
۱۸۴
۱۸۵
۱۸۶
۱۸۷
۱۸۸
۱۸۹
۱۹۰
۱۹۱
۱۹۲
۱۹۳
۱۹۴
۱۹۵
۱۹۶
۱۹۷

۱۷۵
۱۷۶
۱۷۷
۱۷۸
۱۷۹
۱۸۰
۱۸۱
۱۸۲
۱۸۳
۱۸۴
۱۸۵
۱۸۶
۱۸۷
۱۸۸
۱۸۹
۱۹۰
۱۹۱
۱۹۲
۱۹۳
۱۹۴
۱۹۵
۱۹۶
۱۹۷

BELGE: 19 c

CONSULAT IMPÉRIAL
OTTOMAN

PARIS, LE 191

N° ۷۸۸

در دسترس بود و جمل
بها نظر

محمد امجدی رکن عمومی عثمانی

مطابقاً تفریح قمانه جرائد در اعضا لایحه سامیه ای صورتت و معقد تشریحی است به اولدین و عهد مراد قوب
و بنیاد به مقصد وطنک مذکور که منتهی جلا دایلا تختم وطنه اش در آن موجود اولدیک تاروس بولنه عرض ایلیک
اونده ناهیزانه بر معاونه قیلنه تحت ریاست عاجزیده معیاره بقدره متشکل برتوسیه تشکیل و توجیهاتاً بنا
اولدیک والی لایحه طویلیدیلده مابله محسوب اولدیکه ۸۸۸۷ قرائنه مقابله بانو عمارت حلی مریضه استیقامت
اشیاء هاتک آن زمان نظریته اولدیکه برتوسیه پانین اولدین روسه حاکمه و استیلا اولدیکه کوره قریبه
تکولک صورت تشریح و اعانه اخصه ایلیدک اسامینک حکم اولدین نظریته در سعادتت شتر ترک و فرانسی
جرائد ای نسیه و بر اعانه مقابله ارسای اولدیکه مقبولتک و غیره فرانسه جلا در وجه طبع اولدیکه موجب محسنات
اولدین بنا بکلی مصدق قلمه ایله به و در حاله امر و ااده حضرتت مراد اولدیکه

اسامیه

پایان
محمد امجدی

علاوه : بجز اعانه لایحه سینه عهد قیزدا شاره و سینه ماقچه حاکمه
در سینه آ بولنه طرافتت اعصار ایلم الیمیر اولدیکه قرائنه اعانه
مقبولتت محکمیه کونشور و سینه سینه برتوسیه ایله مقصد اولدیکه
سینه سینه روسلک اسامیه لایحه کوننده تخمین ایلیک
اولدینک قلمه نفعی سینه ایلیک قرائنه اولدیکه ۱۹۱۱ تاریخ

6 Marsan. 1913-1911
1-16.166

BELGE: 19 d

عثمانی قسطنطنیه ایمر جمعیته ریاست علییه

دولت اقام حضرت

رد سینده فریم قلمده سنه کوزله قسطنطنیه سنه بظاره تیغ عثمانیه طره قسطنطنیه قسطنطنیه ایمر جمعیته فاخره سنه احاطه اعطایه
اساسی سیه بنظم جدول ایله خیا لیسوز ردیله لکلی افتدیکه هرده قصه توردیما ایله دفعه کیم قلمده اولمقد لطفا قبول
استحکام اولوز اوجابه دله حاله اورد فریاده حضرت صله لاکر که

تیغ دولت علییه ده کوزله
مقرانه

۵۷۸-

۵۷۸-۱۱۱۲

۱۱۱۲

۱۲ CV. 1112

۱۱۱۲

عنائی قسوال احمر جمعیتہ کوئٹہ کے اسکالرز ایسے دولت خلیفہ عثمانیہ تیسری طرز قبضہ اعجازیہ

ردیف	قبضہ	قبضہ	ردیف	قبضہ
۵۹, ۶۸	X	فرزہ بی کرطابہ	۴۰	شہزادہ شہزادہ خانہ افغ
۵۹, ۶۸	X	ذوالفقار بی محمد امیر	۴۱	جہن بکر افغ
۵۹, ۶۸	X	نسیانہ آوارہ بی	۴۲	فرزینہ بیگم اورط
۵۹, ۶۸	X	بنال احمد افغ	۴۳	برادر بیگم چارڈھ
۵۹, ۶۸	X	جہن بلال	۴۴	فرزینہ بیگم اورط
۵۹, ۶۸	X	یوسف احمد فرزینہ برادر	۴۵	عبدالحمید بیگ محمد
۵۹, ۶۸	X	عبدالحمید آرت محمد	۴۶	حاجی سجاد بیگم یاد
۵۹, ۶۸	X	بنال حسنا افغ	۴۷	فرزینہ احمد اورط
۵۹, ۶۸	X	اناستاسہ	۴۸	آبجی محمد اورط
۵۹, ۶۸	X	پرست بیگم رضوی	۴۹	فرزہ بیگم بیگم افغ
۵۹, ۶۸	X	ساجدی کیر نور اورط	۵۰	فرزینہ بیگم اورط
۵۹, ۶۸	X	حسینہ بیگم اورط	۵۱	فاسم کتاجی اورط
۵۹, ۶۸	X	شہزادہ بیگم اورط	۵۲	سیدہ بیگم بیگم اورط
۵۹, ۶۸	X	قول احمد افغ	۵۳	عبدالحمید قول احمد اورط
۵۹, ۶۸	X	ملطیہ اسحاق نور اورط	۵۴	ساجدی بیگم افغ
۵۹, ۶۸	X	حسینہ بیگم اورط	۵۵	اسحاق احمد مشقی زار
۵۹, ۶۸	X	دوسرہ اورڈھ حسنا اورط	۵۶	بیگم ابرار اورط
۵۹, ۶۸	X	فرزہ بیگم ملطیہ اورط	۵۷	برادر بیگم یاد
۵۹, ۶۸	X	برادر رضوی اسلام اورط	۵۸	آبجی احمد اورط
۵۹, ۶۸	X	کریم بیگم	۵۹	فرزہ بیگم ملطیہ اورط
۵۹, ۶۸	X	فرزینہ بلال اسحاق اورط	۶۰	فرزہ بیگم ملطیہ اورط
۵۹, ۶۸	X	دکھانہ بیگم محمد	۶۱	شہزادہ کتاجی موسیٰ افغ
۵۹, ۶۸	X	عبدالحمید بیگم افغ	۶۲	فرزہ بیگم ملطیہ اورط
۵۹, ۶۸	X	عبدالحمید بیگم افغ	۶۳	فرزہ بیگم ملطیہ اورط
۵۹, ۶۸	X	احمد جہن بلال اورط	۶۴	فرزہ بیگم ملطیہ اورط
۵۹, ۶۸	X	اسحاق بیگم محمد	۶۵	جہن باغیہ افغ
۵۹, ۶۸	X	امروک بیگم ملطیہ	۶۶	حافظہ بیگم افغ
۵۹, ۶۸	X	فرزہ بیگم اسحاق	۶۷	آرطوبہ اراکلیا
۵۹, ۶۸	X	فرزہ بیگم ابرار اورط	۶۸	آبجی بیگم اورط
۵۹, ۶۸	X	سیدہ بیگم ملطیہ	۶۹	فرزہ بیگم ملطیہ اورط
۵۹, ۶۸	X	سیدہ بیگم ملطیہ اورط	۷۰	حاجی حیدر افغ
۵۹, ۶۸	X	عبدالحمید بیگم ملطیہ اورط		سیدہ بیگم اورط

برطانو ارباب حیتہ اسپرین میہ برطانیہ دفتر پر

کلاس روپہ	کلاس روپہ	کلاس روپہ	کلاس روپہ
۷	۷	۷	۷
۸	۸	۸	۸
۹	۹	۹	۹
۱۰	۱۰	۱۰	۱۰
۱۱	۱۱	۱۱	۱۱
۱۲	۱۲	۱۲	۱۲
۱۳	۱۳	۱۳	۱۳
۱۴	۱۴	۱۴	۱۴
۱۵	۱۵	۱۵	۱۵
۱۶	۱۶	۱۶	۱۶
۱۷	۱۷	۱۷	۱۷
۱۸	۱۸	۱۸	۱۸
۱۹	۱۹	۱۹	۱۹
۲۰	۲۰	۲۰	۲۰
۲۱	۲۱	۲۱	۲۱
۲۲	۲۲	۲۲	۲۲
۲۳	۲۳	۲۳	۲۳
۲۴	۲۴	۲۴	۲۴
۲۵	۲۵	۲۵	۲۵
۲۶	۲۶	۲۶	۲۶
۲۷	۲۷	۲۷	۲۷
۲۸	۲۸	۲۸	۲۸
۲۹	۲۹	۲۹	۲۹
۳۰	۳۰	۳۰	۳۰
۳۱	۳۱	۳۱	۳۱
۳۲	۳۲	۳۲	۳۲
۳۳	۳۳	۳۳	۳۳
۳۴	۳۴	۳۴	۳۴
۳۵	۳۵	۳۵	۳۵
۳۶	۳۶	۳۶	۳۶
۳۷	۳۷	۳۷	۳۷
۳۸	۳۸	۳۸	۳۸
۳۹	۳۹	۳۹	۳۹
۴۰	۴۰	۴۰	۴۰
۴۱	۴۱	۴۱	۴۱
۴۲	۴۲	۴۲	۴۲
۴۳	۴۳	۴۳	۴۳
۴۴	۴۴	۴۴	۴۴
۴۵	۴۵	۴۵	۴۵
۴۶	۴۶	۴۶	۴۶
۴۷	۴۷	۴۷	۴۷
۴۸	۴۸	۴۸	۴۸
۴۹	۴۹	۴۹	۴۹
۵۰	۵۰	۵۰	۵۰
۵۱	۵۱	۵۱	۵۱
۵۲	۵۲	۵۲	۵۲
۵۳	۵۳	۵۳	۵۳
۵۴	۵۴	۵۴	۵۴
۵۵	۵۵	۵۵	۵۵
۵۶	۵۶	۵۶	۵۶
۵۷	۵۷	۵۷	۵۷
۵۸	۵۸	۵۸	۵۸
۵۹	۵۹	۵۹	۵۹
۶۰	۶۰	۶۰	۶۰
۶۱	۶۱	۶۱	۶۱
۶۲	۶۲	۶۲	۶۲
۶۳	۶۳	۶۳	۶۳
۶۴	۶۴	۶۴	۶۴
۶۵	۶۵	۶۵	۶۵
۶۶	۶۶	۶۶	۶۶
۶۷	۶۷	۶۷	۶۷
۶۸	۶۸	۶۸	۶۸
۶۹	۶۹	۶۹	۶۹
۷۰	۷۰	۷۰	۷۰
۷۱	۷۱	۷۱	۷۱
۷۲	۷۲	۷۲	۷۲
۷۳	۷۳	۷۳	۷۳
۷۴	۷۴	۷۴	۷۴
۷۵	۷۵	۷۵	۷۵
۷۶	۷۶	۷۶	۷۶
۷۷	۷۷	۷۷	۷۷
۷۸	۷۸	۷۸	۷۸
۷۹	۷۹	۷۹	۷۹
۸۰	۸۰	۸۰	۸۰
۸۱	۸۱	۸۱	۸۱
۸۲	۸۲	۸۲	۸۲
۸۳	۸۳	۸۳	۸۳
۸۴	۸۴	۸۴	۸۴
۸۵	۸۵	۸۵	۸۵
۸۶	۸۶	۸۶	۸۶
۸۷	۸۷	۸۷	۸۷
۸۸	۸۸	۸۸	۸۸
۸۹	۸۹	۸۹	۸۹
۹۰	۹۰	۹۰	۹۰
۹۱	۹۱	۹۱	۹۱
۹۲	۹۲	۹۲	۹۲
۹۳	۹۳	۹۳	۹۳
۹۴	۹۴	۹۴	۹۴
۹۵	۹۵	۹۵	۹۵
۹۶	۹۶	۹۶	۹۶
۹۷	۹۷	۹۷	۹۷
۹۸	۹۸	۹۸	۹۸
۹۹	۹۹	۹۹	۹۹
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰

۷۰, ۱۶
 ۱۴۱, ۸۸
 ۹۴, ۲۲
 ۹۹, ۱۶
 ۲۰۴, ۱۲
 ۱۰۶۹, ۴۰
 ۷۰, ۱۶
 ۵۷۸۰, -

۱۰۶۹, ۴۰
 جمعاً
 انجمن فہمہ ہندوستان
 ممبران اور رکنوں کے لئے
 ممبران اور رکنوں کے لئے
 ممبران اور رکنوں کے لئے

BELGE: 19 e

کتابخانه کنگره بین المللی

در سعادت عثمانی هلال احمر جمعیت ریاست عدیه

پاریس

۷۷۷۶

سعادت عثمانی افتخام حضرتی

طرابلس غربیه کی مجاهدیه سلطه منفعت اعانه اور روه جزایر ده قسطنطیه ویدی داخله B مده « بوزی
Bougie » شهری اهالی اسلامیه سی نیانده جمع ایلیه کور شهرت کور عبیه اعضا سند کور سی
مسده افندی طرفنده نام عاجزیه کوندر یلاک ایکی بیگ فرانکو برقع جلیک قره دی لونه بانق سوزورت
فرانسه کییرتانیتم اسقونظو ابر جمعیت عدیه نامده دیکر بریکه قبول و استویلیک لقا طرف عالیله تقیم ایلیسه
اولدنیلم کی یه جزایر داخله « اوران » Oran « سوزنده در سعادت هلال احمری نامده کون یلاک
ایکی بوز ایکی فرانسه اوتوز بیه ساتیلک دیکر بریکه حق مطویا ایلی ایلیسه اولغه وصول لرنیک استعاره
ایزال همت بوزیس تمنا در اولسا بد و لپوز و اوله افتخام حضرتی کور نیانده ۱۹۱۷ یایی خیرگیری
۱۸

انجمنه فخر ایکی قطره بهشت اعطای فرزند دالنه ۱۹۱۷

روزه مصطفی در بود

۷۷۷۶
۷۷۷۶

ایلیه کور
سوز

18.07.1917
1-16-166

باریه صبه حیوانیه؛ فخرک لغیر ارالی کنگره ۱۹۱۷

BELGE: 20 a

٤٧٥٠٩
٨٧

قائد حلال العرقين مركز عماليه

معلوم

بوزله ي لك بعدد بالفضل

حاجه قزلباش بك برسه كاربسياسي موسو ايلاد اوزره روك نوپو ايللا اوزره
برخطه بفضله علم و فوجي سلا له شاي و جينه قزلباش كشاده بليج ايليشه بركه سوساللا و اوزره و بركته بفتح ساراده
بوزلي جمع ايد سارانه سياره ايلك روك نوپو ايللا اوزره روك نوپو ايللا اوزره روك نوپو ايللا اوزره
و عينا تقديم فتمه اولفد و حورله اسعاره خماره افتم ايللا اوزره روك نوپو ايللا اوزره

كربسيفه
صفا

8. May 1772
1. 16. 166

امير اوجاق محمد افندي اعظم اوزره دارالعهده
محمد افندي

٤٤ عدد
٨٧
توركون ايمه مفضله و درو ٤٨
٤٨

نابنده عيه مو بنام ده نيزه صيحوه كوتله شك ايلر عيه لفا نصفي ايلير مفضله اعظم اوزره
كنا سبه ٤٨

ناظميه

BELGE: 21 b

استاد ارشد

باسم خداوند متعال
مجلس عالی تعلیم و تربیت
وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه
تاریخ: ۱۳۷۷/۰۸/۰۵
شماره: ۱۱۱۱
موضوع: نامه تهنیت

مجلس عالی تعلیم و تربیت
وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

ایچ کونین و قولاً ایلدی. ایلدی. ذاتاً جفته اولانده زخم ره مصاب در فیه باده در
برای کونینلارده صده ایچ ایلدی اولانده کفایت بیدرنگه ایلدیسه ده ایچره حرج کفایت
ایچ کونینده. جوده نقادای بریج بر صیده کانت اوانیم جفته ایچ بر صیده
روان و اولانده و شرط نقیده ایچ تاینه یاره بریندی عالی جفته ایچ اولانده
برای شغل و کونین کونین ایچ ایچ رسیده.

۱۱ (۸) / ۱۱
۱۱ / ۱۱